

COVID-19 – WEKELIJKS EPIDEMIOLOGISCH BULLETIN VAN 12 JUNI 2020

Sciensano, het Belgisch instituut voor gezondheid, analyseert, als onderdeel van haar surveillanceopdracht, de COVID-19-gegevens die worden verzameld door een netwerk van partners. Deze gegevens zijn beschikbaar op <https://epistat.wiv-isp.be/covid>. De indicatoren die uit deze gegevens voortvloeien, worden voorgesteld in het dagelijkse rapport op de Sciensano-website. Aanvullende grafieken op regionaal en provinciaal niveau zijn beschikbaar via [deze link](#). Dit wekelijks bulletin bevat aanvullende informatie om ons begrip van de epidemie te vergroten. Het volgen van de evolutie van een dergelijke epidemie gebeurt op basis van trends.

INHOUDSTAFEL

1. Kerncijfers voor België	2
2. Evolutie en recente situatie	3
3. Beschrijving van de epidemie	5
3.1. Verspreiding en evolutie van de COVID-19 gevallen	5
3.2. Uitgevoerde testen op COVID-19 door het labonetwerk en in woonzorgcentra en andere residentiële collectiviteiten	6
3.3. Ziekenhuisopnames voor COVID-19	7
3.4. Surveillance van gehospitaliseerde patiënten met een bevestigde COVID-19-infectie	9
3.5. Surveillance bij woonzorgcentra	14
3.6. Surveillance van griepklachten door het netwerk van huisartsen	21
3.7. Evolutie van de mortaliteit.....	23
3.8. Surveillance van de mortaliteit (alle oorzaken)	27
3.9. Werkabsenteïsme.....	38
3.10. Geografische verspreiding van bevestigde COVID-19 gevallen per provincie en gemeente sinds het begin van de epidemie	39
4. Internationale situatie	41
4.1. Aantal nieuwe gevallen van COVID-19 per dag, per continent.....	41
4.2. Distributie van laboratorium bevestigde gevallen van COVID-19 in de EU/EEA, het VK, Zwitserland en andere landen.....	41
4.3. Evolutie van de letaliteit bij laboratorium bevestigde gevallen van COVID-19, per regio	42
4.4. Aantal gevallen per land op 11 juni 2020.....	42
5. Preventie en informatie.....	43

1. Kerncijfers voor België

Aantal gerapporteerde patiënten	In de laatste 24 uur	In totaal
Bevestigde COVID-19 gevallen*	108	59 819
Sterfgevallen**	10	9 646
<i>In ziekenhuizen</i>	7	4 685
<i>Bevestigde gevallen</i>	6 (86%)	4 460 (95%)
<i>Mogelijke gevallen</i>	1 (14%)	225 (5%)
<i>In woonzorgcentra</i>	3	4 836
<i>Bevestigde gevallen</i>	3 (100%)	1 272 (26%)
<i>Mogelijke gevallen</i>	0 (0%)	3 564 (74%)
Opnames in het ziekenhuis	32	17 568***
Ontslagen uit het ziekenhuis	45	16 498***

*Testen door het nationaal testing platform inbegrepen (sinds 10/04).

**Sterfgevallen alle locaties inbegrepen.

***Sinds 15 maart, de datum waarna meer dan 99% van de ziekenhuizen deelnemen aan de gegevensverzameling.

Noot: Momenteel worden de tests in woonzorgcentra niet enkel door het nationaal testing platform uitgevoerd, maar ook door het labonetwerk. Deze resultaten worden via hetzelfde kanaal gerapporteerd als voor de algemene bevolking. De cijfers die door het nationaal testing platform worden doorgegeven, zijn dan ook niet meer representatief voor de situatie in de woonzorgcentra en worden daarom niet meer apart weergegeven.

Bezetting van ziekenhuisbedden	Momenteel	Verschil met vorige dag*
Aantal ingenomen ziekenhuisbedden	477	-5
Aantal ingenomen ICU bedden	89	-10

*De gegevens in deze tabel kunnen niet zomaar vergeleken worden met die van de vorige dag, dit omdat er een mogelijke vertraging is bij de rapportage van gegevens en omdat kleine correcties permanent kunnen worden uitgevoerd.

Reproductiegetal

Rt* (05/06 tot 11/06)

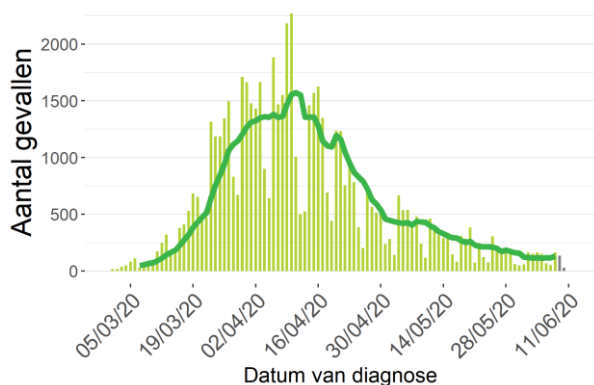
0.87

* Rt is een schatting van de besmettingsgraad op een bepaald moment afhankelijk van menselijk gedrag en de biologische kenmerken van de pathogeen (het virus). Een epidemie breidt uit als $R_t > 1$ is en krimpt als $R_t < 1$ is. De waarden van R_t worden geschat op basis van een wiskundig model (in dit geval startend vanaf het aantal ziekenhuisopnames), en de geschatte waarden zijn afhankelijk van de keuzes die in het kader van het modelleringsproces worden genomen en moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

2. Evolutie en recente situatie

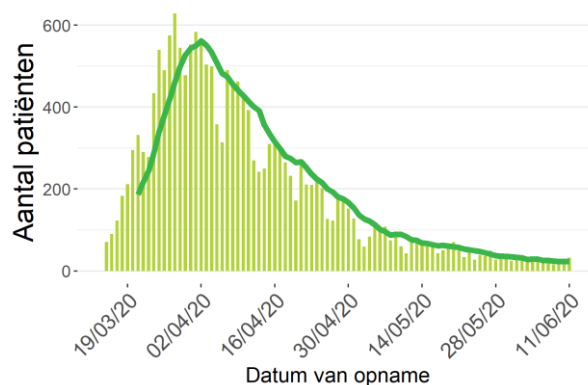
Om de evolutie van de COVID-19 epidemie op te volgen worden vier verschillende indicatoren gebruikt: de bevestigde gevallen, de nieuwe labo bevestigde ziekenhuisopnames, de ingenomen bedden op intensieve zorgen (ICU) en de sterfgevallen. **Hieronder worden deze indicatoren getoond met het 7-daags voortschrijdend gemiddelde (groene lijn).** Dit 7-daags gemiddelde wordt gebruikt om een trend aan te tonen. Dit heeft onder andere tot gevolg dat de curve een vloeiend verloop krijgt en dat het zogenaamde weekendeffect wordt uitgevlakt.

Evolutie van het aantal bevestigde gevallen

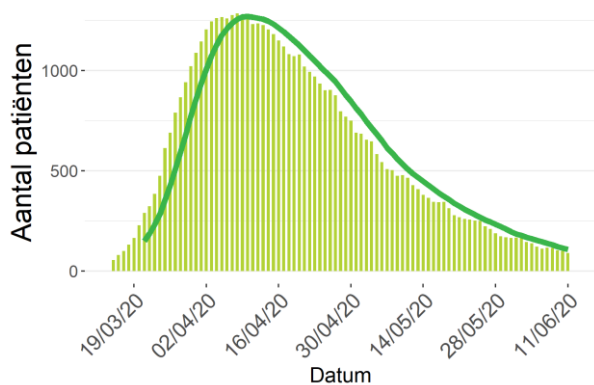
Bron: NRC, laboratoria, verplichte melding

Evolutie van het aantal nieuwe opnames ziekenhuis

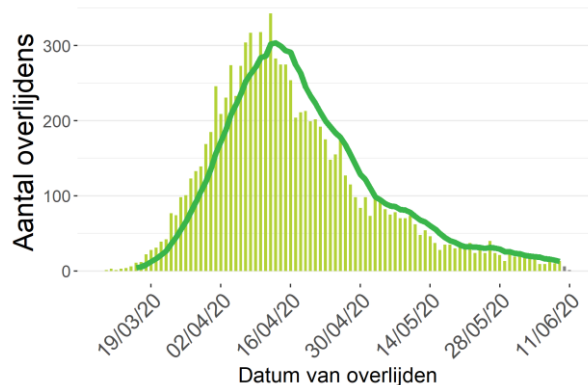
Bron : Survey bij ziekenhuizen (Sciensano)

Evolutie van het aantal patiënten in ICU

Bron: Survey bij ziekenhuizen (Sciensano)

Evolutie van het aantal sterfgevallen

Bron: Surveillance COVID-19 mortaliteit (Sciensano)

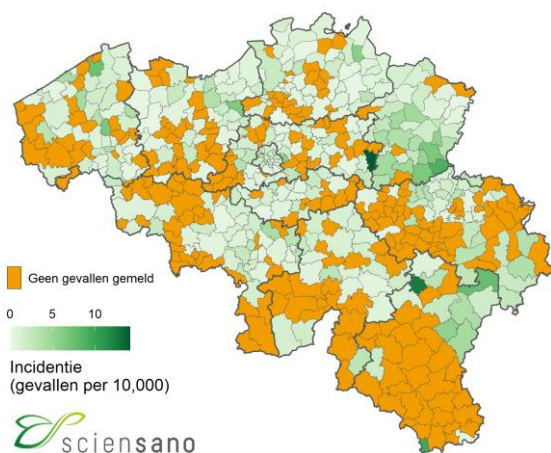
Sinds meer dan 8 weken dalen de epidemiologische indicatoren betreffende de circulatie van SARS-CoV-2 in België.

De daling zet zich voort. Om deze evolutie te illustreren worden de cijfers van **week 23 (1 tot 7 juni 2020) vergeleken met de cijfers van de voorgaande week (25 tot 31 mei):**

- Het aantal nieuwe bevestigde gevallen daalde met 26,2% van 1 109 gevallen in week 22 tot 818 gevallen in week 23;
- Het aantal nieuwe labo bevestigde ziekenhuisopnames daalde met 26,5% van 245 opnames in week 22 tot 180 in week 23;
- Het aantal geregistreerde sterfgevallen daalde met 30,9% van 165 sterfgevallen in week 22 tot 114 in week 23;
- De bezettingsgraad van de bedden op intensieve zorgen daalde van 164 bedden op 1 juni naar 116 bedden een week later, op 7 juni (-29,3%).

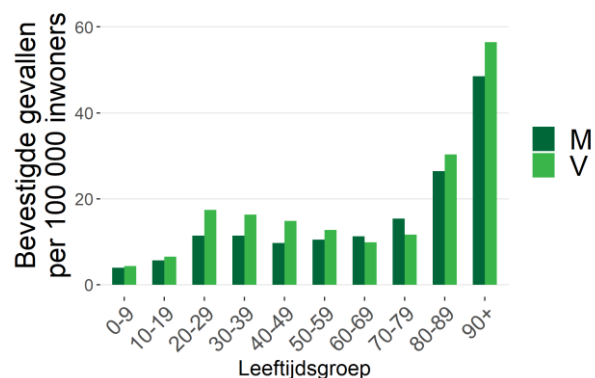
Naast bovenstaande indicatoren is het ook belangrijk om de meest recente periode te beschrijven. Onderstaande figuren tonen de verspreiding en de verdeling volgens leeftijd en geslacht van het aantal COVID-19 gevallen voor **de laatste 14 dagen**.

Verspreiding van het bevestigde gevallen voor de laatste 14 dagen

Bron: Labonetwerk en nationaal testing platform

Het aantal bevestigde gevallen voor de laatste 14 dagen per leeftijdscategorie en geslacht per 100 000 inwoners

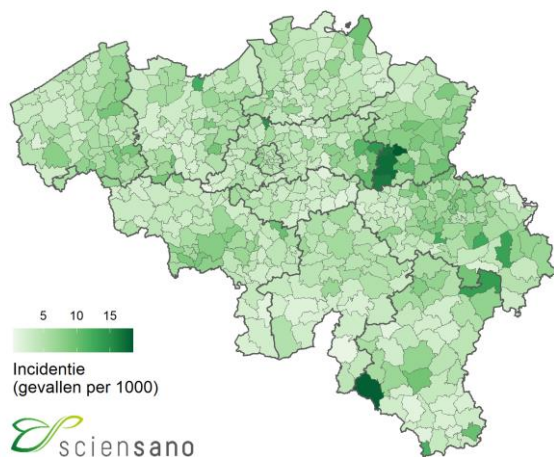
Noot: Informatie over leeftijd en/of geslacht was niet beschikbaar voor 18 gevallen.

3. Beschrijving van de epidemie

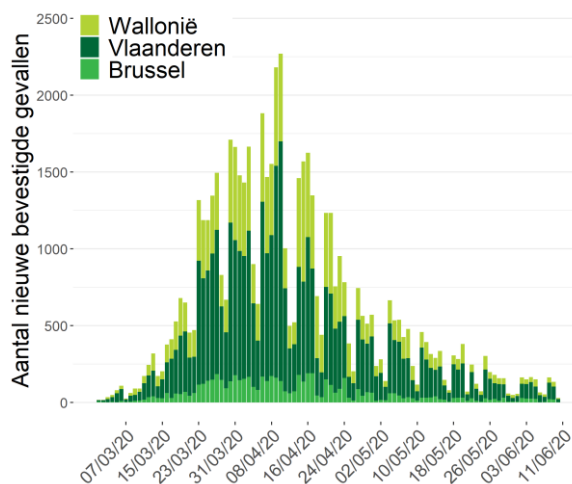
3.1. VERSPREIDING EN EVOLUTIE VAN DE COVID-19 GEVALLEN

Tot nu toe werden in totaal 59 819 bevestigde gevallen gemeld; 33 675 gevallen (56%) in Vlaanderen, 18 948 (32%) gevallen in Wallonië en 6 143 (10%) gevallen in Brussel. Gegevens betreffende de woonplaats waren niet beschikbaar voor 1 053 gevallen (2%).

Verspreiding van de bevestigde gevallen

Evolutie van het aantal bevestigde gevallen per gewest en datum van diagnose*

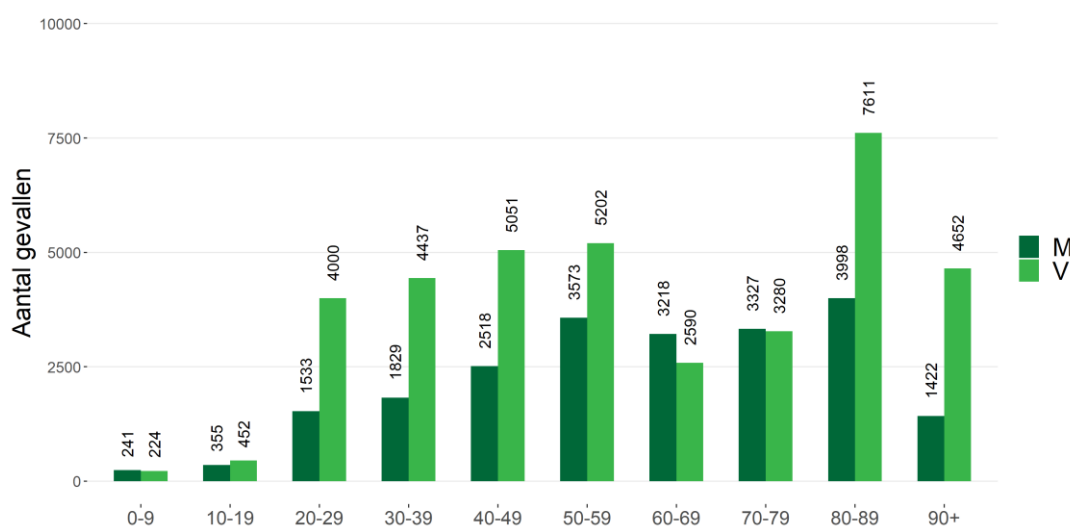

Bron: NRC, laboratoria, verplichte melding. Gerapporteerd aan Sciensano op 11 juni 2020, 16 uur.

*Vanwege het gebruik van de datum van diagnose moeten de gegevens van de afgelopen twee dagen nog worden geconsolideerd. Indien de datum van diagnose ontbreekt wordt de rapporteringsdatum gebruikt.

Er werden 108 nieuwe bevestigde gevallen gerapporteerd gedurende de laatste 24 uur. Van de 108 nieuwe gevallen waren er 64 (59%) gemeld in Vlaanderen, 35 (32%) in Wallonië, en 9 (8%) in Brussel.

Distributie per leeftijd en geslacht van bevestigde gevallen*

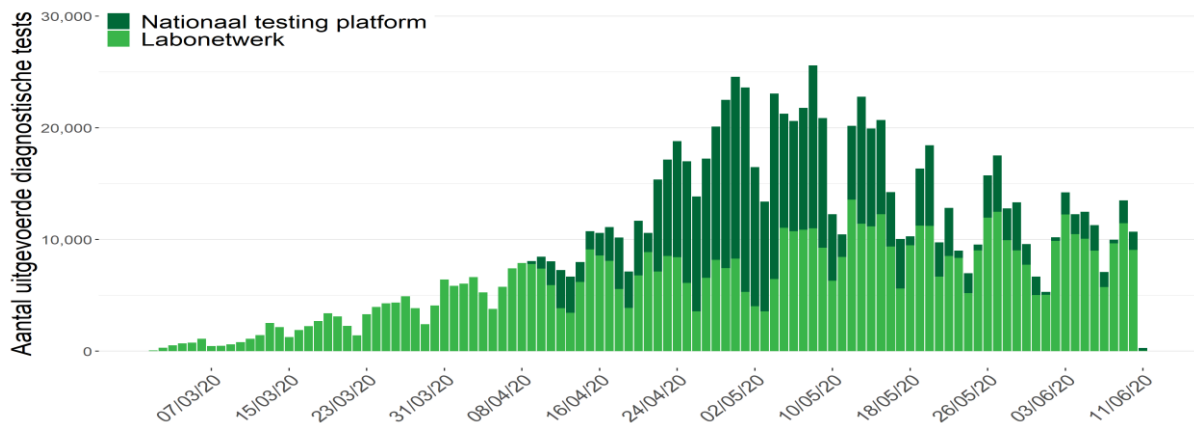
*Deze figuur betreft de leeftijdsverdeling voor alle bevestigde gevallen. Dit geeft de ernst van de ziekte niet weer voor een bepaalde leeftijdsgroep. Informatie over leeftijd en/of geslacht was niet beschikbaar voor 306 gevallen.

3.2. UITGEVOERDE TESTEN OP COVID-19 DOOR HET LABONETWERK EN IN WOONZORGCENTRA EN ANDERE RESIDENTIËLE COLLECTIVITEITEN

Tussen begin maart en 11 juni is het aantal uitgevoerde testen door de laboratoria (het nationaal referentiecentrum en de andere klinische laboratoria die de test uitvoeren) opgelopen tot 636 910 testen.

Sinds 10/04 zijn er 359 875 testen uitgevoerd door het nationaal testing platform voor de woonzorgcentra, andere residentiële collectiviteiten en triagecentra.

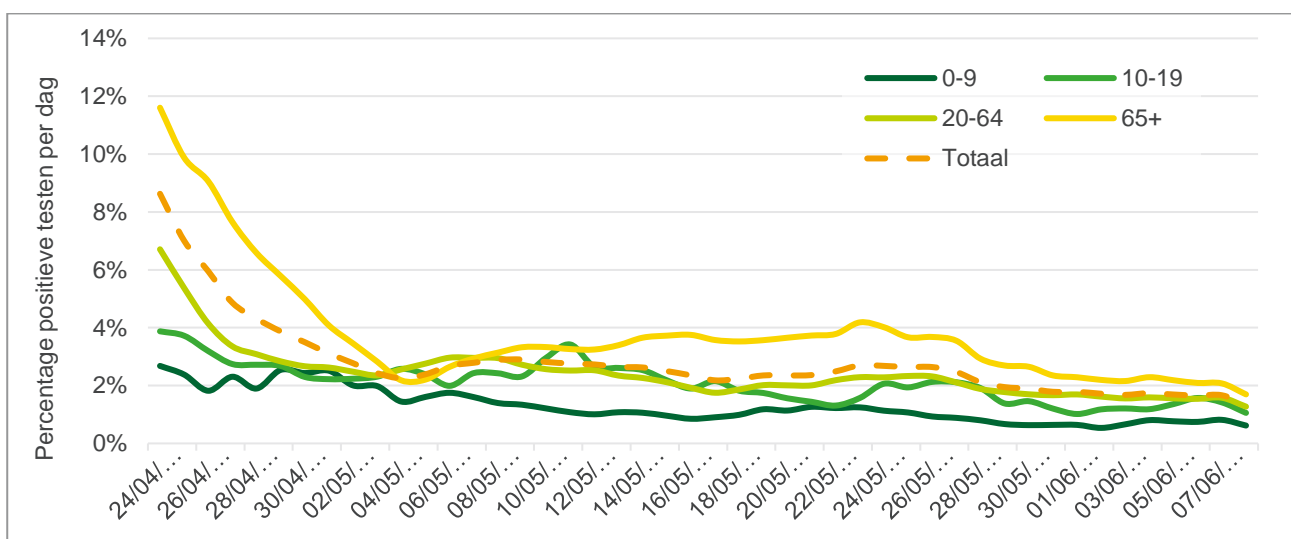
Aantal uitgevoerde diagnostische testen per dag

Noot: Gegevens van de laatste 48 uur moeten nog geconsolideerd worden. De gegevens van andere dagen kunnen nog aangevuld worden door retrospectief rapporterende laboratoria. Zowel antigeen- als PCR-testen worden weergegeven: als op een staal een PCR én een antigeentest is uitgevoerd, worden deze als 2 aparte testen beschouwd.

Tijdens de laatste weken bleef het percentage positieve testen stabiel in alle leeftijdsgroepen. Het percentage positieve testen is echter hoger bij de ouderen.

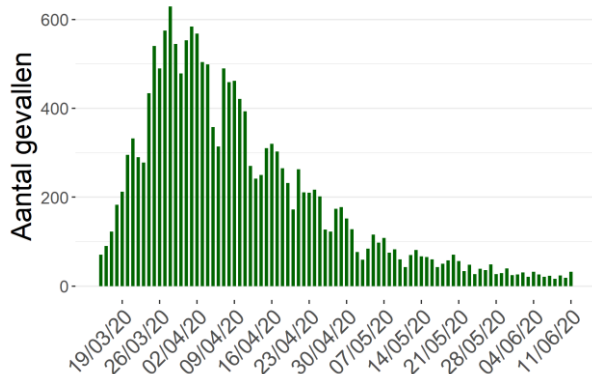
Percentage positieve resultaten bij de klinische laboratoria en het nationaal testing platform samen, per leeftijdsgroep (voortschrijdend gemiddelde van de voorgaande 5 dagen is weergegeven)

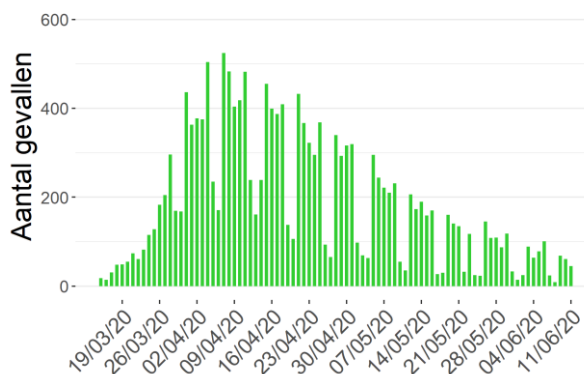
3.3. ZIEKENHUISOPNAMES VOOR COVID-19

Het overgrote deel van de ziekenhuizen (> 99%) neemt sinds 15 maart actief deel aan de rapportering. Gegevens vanaf deze datum worden hier gepresenteerd.

Evolutie van het aantal nieuwe opnames in het ziekenhuis

Evolutie van het aantal patiënten die het ziekenhuis hebben verlaten

Het is mogelijk dat er retrospectief correcties worden aangebracht aan de cijfers van de voorbije dagen.

*In het kader van de epidemiologische COVID-19 surveillance wordt het aantal labo bevestigde gevallen opgevolgd doorheen de tijd. Dezelfde gegevens worden eveneens verzameld over de gevallen die bevestigd worden op basis van een CT-scan van de thorax alsook over mogelijke gevallen. Al deze gegevens worden vervolgens in acht genomen om de impact op ons gezondheidssysteem in kaart te brengen.

Tussen 15 maart en 11 juni werden 17 568 door het labo bevestigde COVID-19-patiënten opgenomen in het ziekenhuis en 16 498 personen verlieten het ziekenhuis.

In de laatste 24 uur werden 32 door het labo-bevestigde COVID-19-patiënten in het ziekenhuis opgenomen en 45 verlieten het ziekenhuis. 14% van de opgenomen patiënten in de laatste 24 uur was afkomstig uit een woonzorgcentrum of een andere instelling voor langdurige zorg (percentage berekend op basis van het aantal nieuwe opnames in ziekenhuizen die dit onderscheid hebben gemaakt in functie van de rapportage).

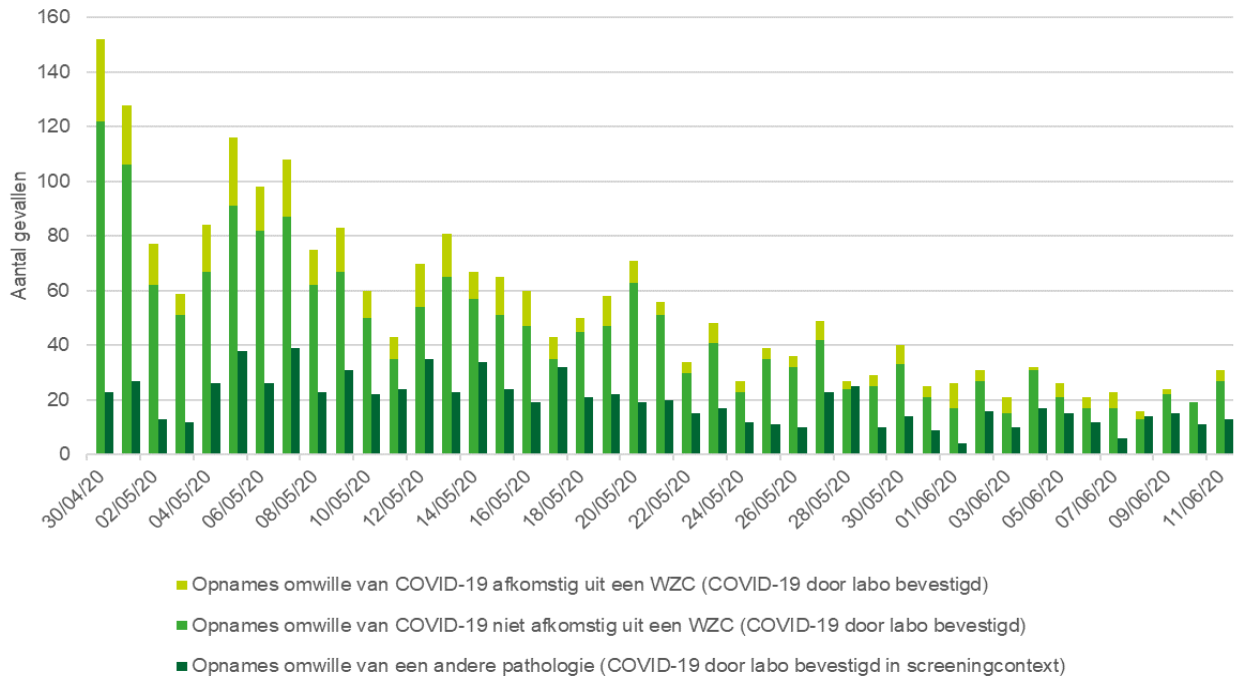
Gezien het advies gepubliceerd op 22 april omtrent de uitbreiding van de moleculaire testindicatiecriteria (alle patiënten die in het ziekenhuis zijn opgenomen kunnen worden getest, ongeacht de reden van hun opname) en gezien de geleidelijke heropstart van de normale activiteiten in het ziekenhuis, is het nu mogelijk om het aantal nieuwe opnames van patiënten omwille van COVID-19 en het aantal nieuwe opnames van patiënten omwille van een andere pathologie, maar die positief testten voor COVID-19 afzonderlijk te kunnen opvolgen.

Sinds 30 april worden daarom de nieuwe door het labo bevestigde COVID-19-ziekenhuisopnames opgesplitst volgens pathologie en herkomst. Op deze manier hebben we nu voor de COVID-19 opnames zicht op het aantal patiënten die opgenomen worden omwille van een andere pathologie maar positief hebben getest in een screeningcontext. Daarnaast hebben we nu zicht op het aantal nieuwe patiënten afkomstig uit een woonzorgcentrum of een andere instelling voor langdurige zorg.

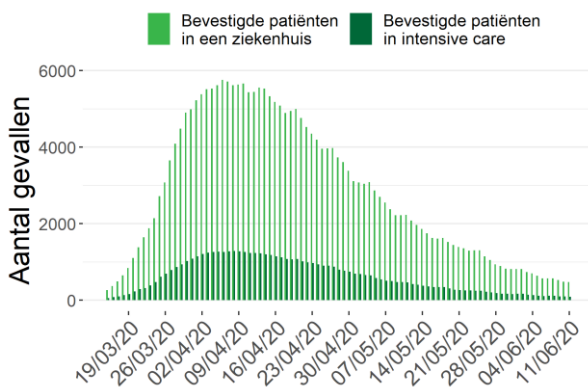

De onderstaande grafiek toont de ziekenhuisopnames per dag, volgens de herkomst van de patiënten en de oorzaak van de opname.

Evolutie van het aantal nieuwe door het labo bevestigde COVID-19-ziekenhuisopnames, volgens herkomst en pathologie, België

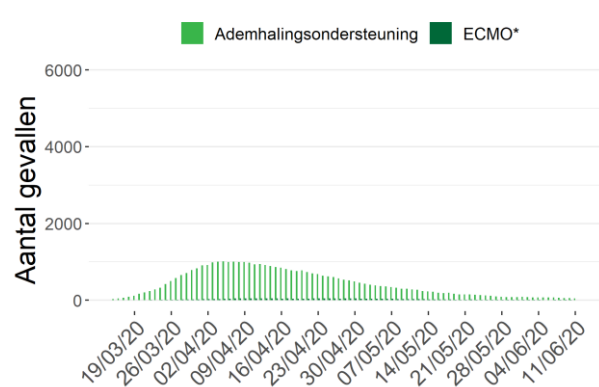

Evolutie van het totaal aantal gehospitaliseerde gevallen

*Aantal deelnemende ziekenhuizen: 104 (11 juni 2020)

Ernst van het totaal aantal gehospitaliseerde gevallen

*ECMO: Extracorporele membraanoxygenatie

Op 11 juni werden 477 ziekenhuisbedden ingenomen door labo bevestigde COVID-19 bevestigde patiënten, waarvan 89 bedden op intensieve zorgen; 46 patiënten hadden ademhalingsondersteuning nodig en 7 ECMO. De voorbije 24 uur is het totaal aantal ingenomen bedden afgenomen met 5, waarvan 10 minder ingenomen bedden op intensieve zorgen.

Van de 104 ziekenhuizen (gegroepeerd per erkenningsnummer) die dagelijks rapporteren, waren er op 11 juni 9 ziekenhuizen zonder bevestigde of mogelijke COVID-19-patiënten.

3.4. SURVEILLANCE VAN GEHOSPITALISEERDE PATIËNTEN MET EEN BEVESTIGDE COVID-19-INFECTIE

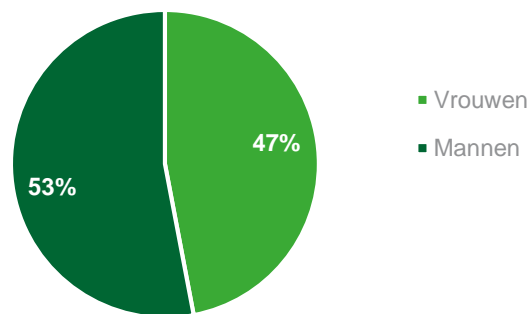
In dit deel worden de karakteristieken beschreven van gehospitaliseerde patiënten met een bevestigde infectie met COVID-19. De Belgische ziekenhuizen rapporteerden klinische gegevens van 14 931 patiënten die gehospitaliseerd werden tussen 29 februari en 7 juni 2020. De gegevens betreffen patiënten waarvan de COVID-19-infectie werd bevestigd door een laboratoriumtest (91%) of door een CT-scan van de thorax zonder laboratoriumbevestiging (9%).

3.4.1. Verdeling van ziekenhuisopnames voor COVID-19 per leeftijd en geslacht

3.4.1.1. Geslacht

Bij de gehospitaliseerde patiënten werd een groter aandeel mannen dan vrouwen geobserveerd. Het aandeel vrouwen dat in het ziekenhuis werd opgenomen met een COVID-19-infectie is sinds het begin van de epidemie gestegen. Sinds week 16 (12 tot 18 april) is meer dan de helft van de opgenomen patiënten vrouw.

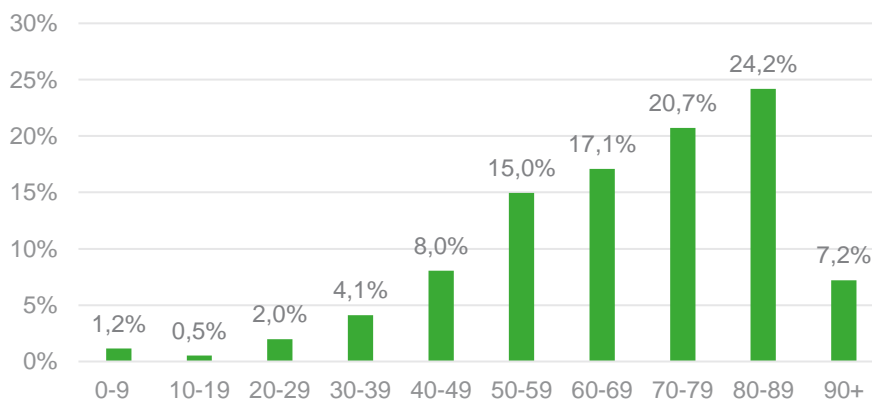
Verdeling van gehospitaliseerde patiënten per geslacht

3.4.1.2. Leeftijd

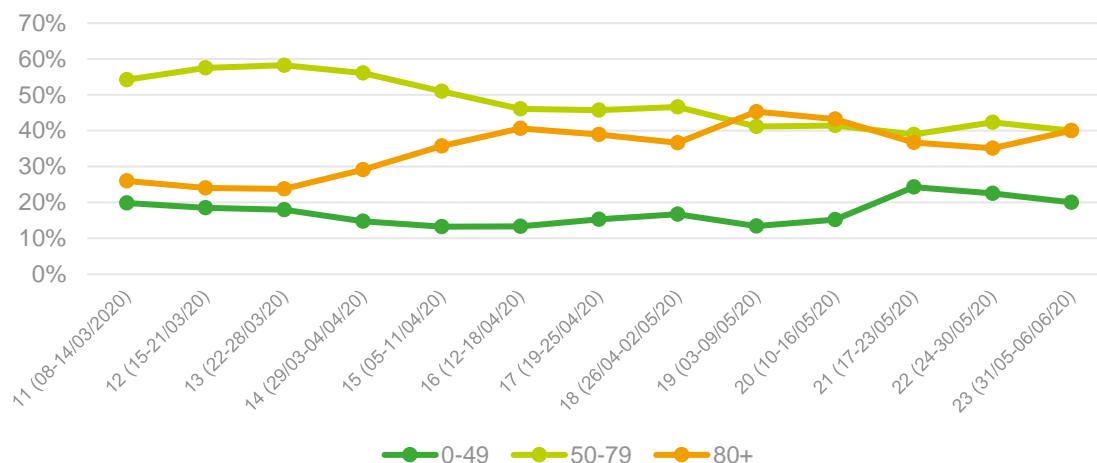
De helft van de gehospitaliseerde patiënten tijdens deze periode was ouder dan 71 (leeftijden tussen 0 en 104 jaar).

Verdeling van gehospitaliseerde patiënten per leeftijd

De patiënten die op dit moment gehospitaliseerd zijn, zijn iets ouder dan degenen die gehospitaliseerd werden bij het begin van de epidemie. Sinds de week van 12-18 april is het aandeel patiënten van 80 jaar of ouder gestegen tot meer dan 40%. De resultaten van de afgelopen twee weken moeten met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd: gezien de vertraging in de rapportage en het afnemend aantal ziekenhuisopnames, zijn deze gegevens minder volledig dan die van voorgaande weken en zijn ze gebaseerd op een klein aantal patiënten.

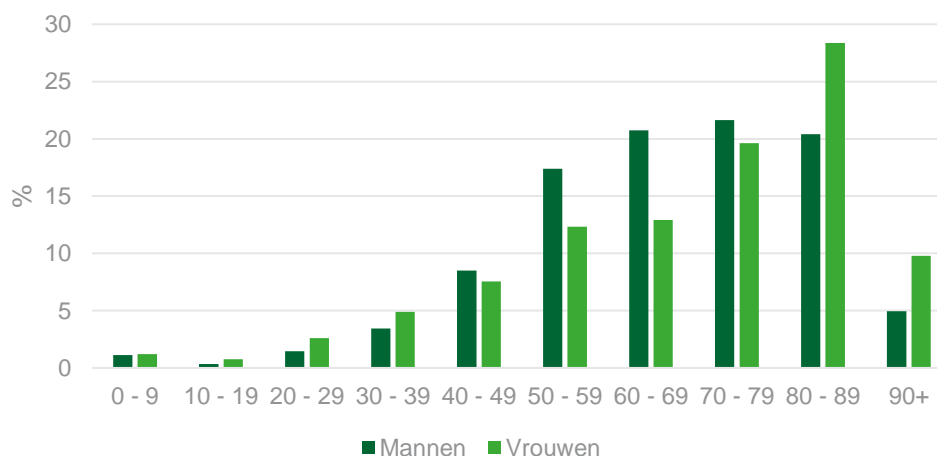
Evolutie per week in de verdeling van gehospitaliseerde patiënten per leeftijdsgroep

3.4.1.3. Leeftijd en geslacht

Deze grafiek illustreert de verdeling per leeftijd en geslacht van de gehospitaliseerde patiënten. In vergelijking met het totale aantal bevestigde COVID-19-gevallen, zijn de gehospitaliseerde COVID-19-patiënten ouder. De gehospitaliseerde vrouwen zijn gemiddeld ouder dan de mannen: de helft van de vrouwen is ouder dan 74 jaar, en bij de mannen is de helft ouder dan 68 jaar.

Verdeling van gehospitaliseerde patiënten per leeftijd en geslacht

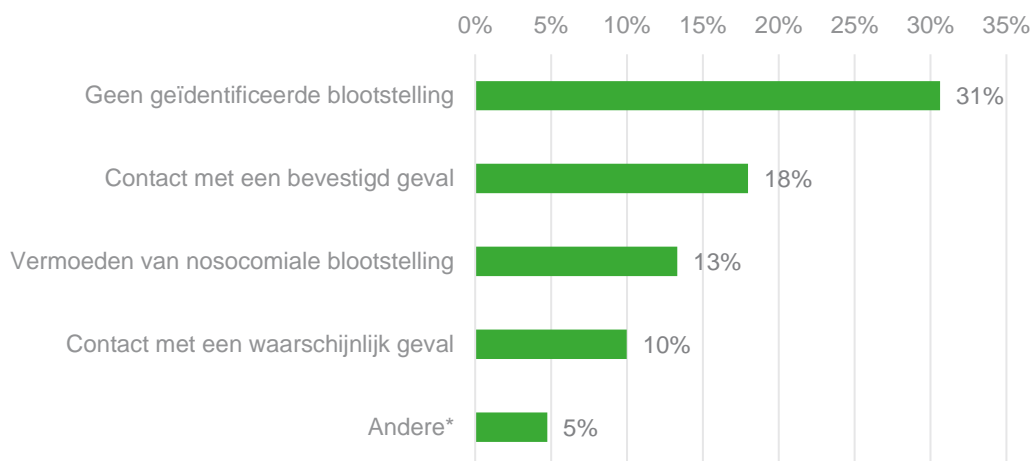
3.4.2. Bronnen van blootstelling aan COVID-19

Zestien procent van alle opgenomen patiënten waren bewoners van woonzorgcentra ¹. Bij de patiënten die ouder zijn dan 65 jaar was 25% van de patiënten woonachtig in een woonzorgcentrum.

Bij de patiënten in de leeftijdsgroep van 18 tot 70 jaar werd 7% gerapporteerd als gezondheidswerker, zonder specificatie van de werkplek noch van de bron van blootstelling (beroepsgerelateerd of niet).

In de tabel hieronder worden de andere gerapporteerde bronnen van blootstelling aan COVID-19 weergegeven. Patiënten kunnen meerdere bronnen van blootstelling rapporteren. Voor 63% van de patiënten werd informatie over de bron van blootstelling gemeld. Bij patiënten met beschikbare informatie werd voor iets minder dan een derde (31%) de infectiebron niet geïdentificeerd. Het aandeel van bewoners van woonzorgcentra is sinds het begin van de epidemie gestegen met een piek in week 16 en 17; de laatste weken is dit aandeel gedaald.

Verdeling van gehospitaliseerde patiënten per blootstellingsbron

* Omvat onder andere personen die in een instelling wonen (geestelijke gezondheid en andere) en andere gezamenlijke samenlevingsvormen.

3.4.3. Symptomen bij opname

De meest voorkomende symptomen bij opname zijn koorts (60%), hoest (51%), kortademigheid (49%) en algemeen verzwakt gevoel (39%). Spijsverteringssymptomen werden eveneens gerapporteerd door een aantal patiënten. Een toenemend aandeel van de patiënten had bij opname geen symptomen die verband houden met COVID-19. Dit is waarschijnlijk een gevolg van de evolutie van de teststrategie in ziekenhuizen. Deze patiënten zonder suggestieve COVID-19 symptomen vertegenwoordigen ongeveer een vijfde van de patiënten die in de afgelopen weken zijn opgenomen.

¹ Als gevolg van een verandering in de gegevensverzameling wordt nu het aandeel van bewoners van woonzorgcentra en zorgpersoneel gerapporteerd voor het totaal aantal patiënten, inclusief degenen voor wie de bron van de blootstelling als 'onbekend' wordt gerapporteerd.

3.4.4. Vooraf bestaande comorbiditeiten

De tabel hieronder geeft de vooraf bestaande gezondheidsproblemen (comorbiditeiten) per leeftijdsgroep weer bij opname van de patiënten in het ziekenhuis. Patiënten kunnen meerdere comorbiditeiten hebben.

Verdeling van gehospitaliseerde patiënten per leeftijdsgroep en comorbiditeiten

	< 15 (N=211)	16-44 (N=1454)	45-64 (N=4182)	≥ 65 (N=9060)	Total (N=14931)
Hart- en vaatziekten	0,9%	3,8%	16,2%	48,0%	34,0%
Hypertensie	0,9%	7,4%	28,0%	51,1%	39,6%
Diabetes	1,4%	7,0%	16,7%	26,6%	21,6%
Chronische longziekte	0,9%	6,1%	12,4%	17,4%	14,7%
Chronische nierziekte	0,9%	2,4%	5,0%	18,3%	12,8%
Cognitieve stoornis	1,5%	2,2%	3,6%	17,7%	12,1%
Chronische neurologische aandoening	1,5%	3,1%	5,7%	11,1%	8,7%
Solide tumor	0,9%	1,3%	5,7%	11,4%	8,7%
Obesitas	2,9%	9,6%	13,8%	8,3%	9,8%
Immunodeficiëntie, inclusief HIV	1,9%	3,2%	3,4%	2,0%	2,5%
Chronische leverziekte	1,4%	1,3%	3,3%	2,6%	2,6%
Hematologische kanker	1,4%	0,5%	1,5%	2,3%	1,9%
Geen van bovenstaande comorbiditeiten gerapporteerd	89,1%	72,6%	42,4%	11,1%	27,0%

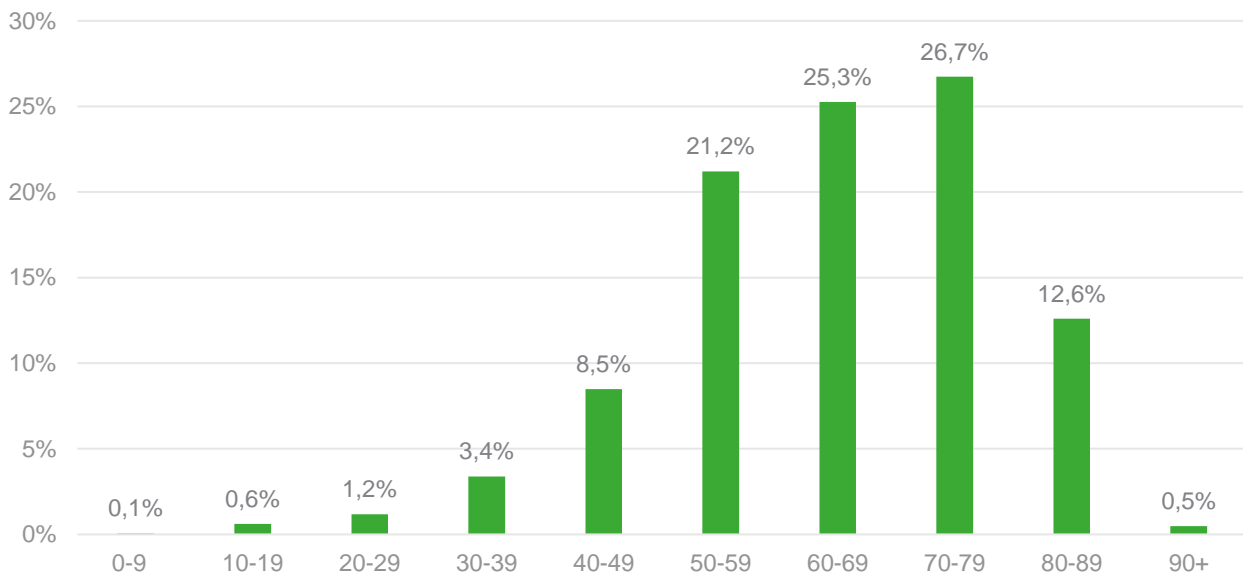
Gegevens betreffende leeftijd ontbreken voor 24 patiënten.

3.4.5. Patiënten opgenomen op de dienst intensieve zorgen

Voor 13 318 patiënten die tot 7 juni uit het ziekenhuis werden ontslagen, werd klinische informatie gerapporteerd. Dit stelt ons in staat om een aantal gegevens met betrekking tot de opname van patiënten op de dienst intensieve zorgen (ICU) in detail te beschrijven, evenals de factoren die verband houden met het overlijden van patiënten die met een COVID-19-infectie in het ziekenhuis werden opgenomen.

Van de patiënten met COVID-19 die uit het ziekenhuis werden ontslagen (exclusief patiënten die naar een ander ziekenhuis werden overgeplaatst), verbleef 12% op de dienst voor intensieve zorgen. De helft van de patiënten opgenomen op intensieve zorgen was ouder dan 66 jaar (leeftijden tussen 0 en 97 jaar). Deze patiënten waren dus gemiddeld jonger dan de gehospitaliseerde patiënten in het algemeen.

Verdeling per leeftijdsgroep van patiënten opgenomen op intensieve zorgen

3.4.6. Overlijdens bij gehospitaliseerde patiënten

Het risico op overlijden bij gehospitaliseerde patiënten neemt toe met de leeftijd: op basis van de momenteel beschikbare gegevens was 90% van de overleden gehospitaliseerde patiënten ouder dan 64. Het risico is groter bij mannen dan bij vrouwen. Het risico op overlijden is groter bij patiënten met één of meerdere onderliggende gezondheidsproblemen (comorbiditeiten). Bij de patiënten jonger dan 65 had de overgrote meerderheid (82%) van de patiënten die overleden minstens één gerapporteerde comorbiditeit. Gehospitaliseerde patiënten met de volgende onderliggende gezondheidsproblemen vertonen een verhoogd risico op overlijden: hart- en vaatziekten, diabetes, chronische longziekte, chronische neurologische aandoening, chronische nierziekte, chronische leverziekte, immunodeficiëntie en kanker. Gebaseerd op de momenteel beschikbare dataset zijn hypertensie en obesitas geen onafhankelijke risicofactoren voor overlijden. Obesitas gaat echter gepaard met een hoger risico op overlijden wanneer deze specifiek aanwezig is bij patiënten jonger dan 65 jaar.

3.5. SURVEILLANCE BIJ WOONZORGCENTRA

Er zijn 815 woonzorgcentra (WZC) in het Vlaamse gewest, 581 WZC (inclusief 8 Duitstalige WZC) in het Waalse gewest en 146 WZC in het Brusselse gewest². De COVID-19-gegevensverzameling in WZC, met behulp van verschillende online tools, begon op 18/03 in de Vlaamse WZC, op 20/03 in de Waalse en op 26/03 in de Brusselse en Duitstalige WZC. Registratie van de mortaliteit in WZC startte op 17/03.

De aanpak voor het verzamelen van gegevens over patiënten besmet met COVID-19 in WZC verschilt per gewest/gemeenschap. Zowel Vlaanderen als Wallonië bezorgen de door hen verzamelde gegevens dagelijks aan Sciensano. Anderzijds krijgt Sciensano via een eigen online gegevensverzameling gegevens van Brusselse en Duitstalige WZC.

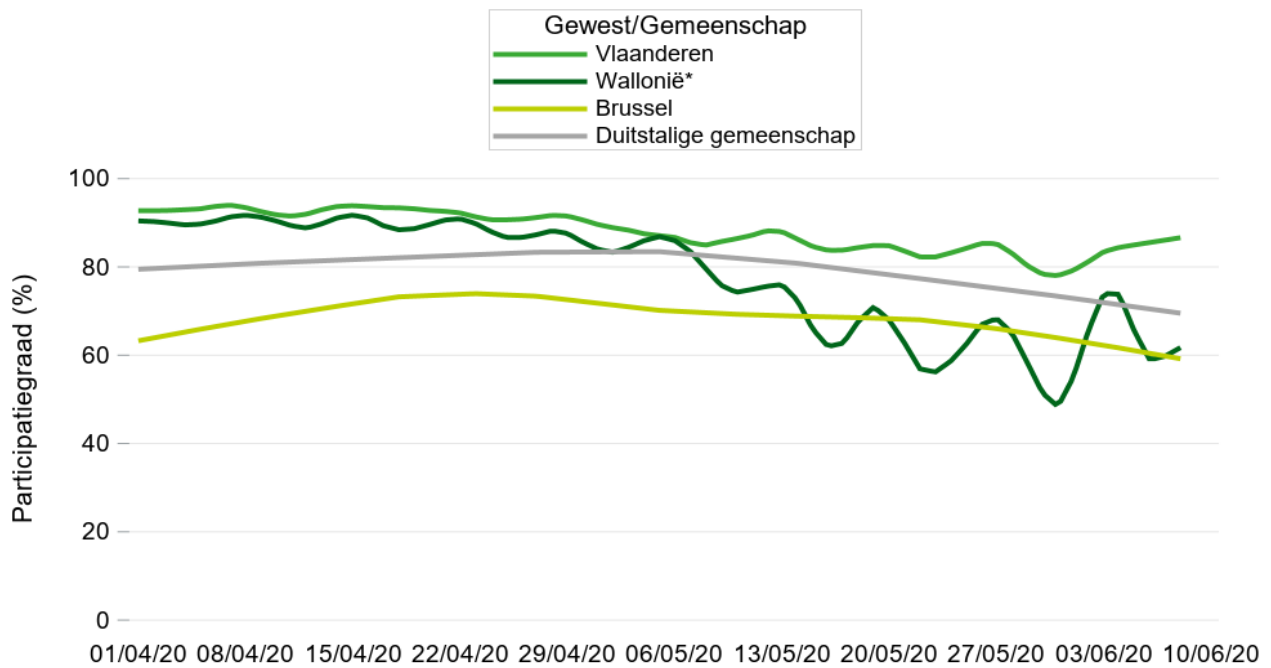
Op dit moment ontbreken er nog gegevens, waardoor de hieronder gepresenteerde resultaten als voorlopig beschouwd moeten worden en met terugwerkende kracht kunnen worden gecorrigeerd. De gegevens worden per gewest weergegeven. Gezien de Duitstalige gemeenschap beschikt over een eigen aanpak en beleid, worden de gegevens van de 8 Duitstalige woonzorgcentra apart weergegeven. De cijfers voor de Vlaamse WZC kunnen ook op volgende website geraadpleegd worden: <https://www.zorg-en-gezondheid.be/cijfers-covid-19>.

Een kanttekening is weliswaar dat de hier gepresenteerde cijfers met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden, gezien de schommelingen in de participatiegraad en de verschillen in het totale aantal WZC tussen de gewesten. In Brussel is het aantal deelnemende WZC lager, wat een vertekend effect op deze cijfers kan hebben. Dit effect is ook waar te nemen voor de Duitstalige WZC.

---

² Deze cijfers werden aangepast volgens de meest recente informatie. Een aantal fusies werden in rekening gebracht. Dit is het aantal WZC exclusief het aantal assistentiewoningen die niet aangesloten zijn bij een WZC.

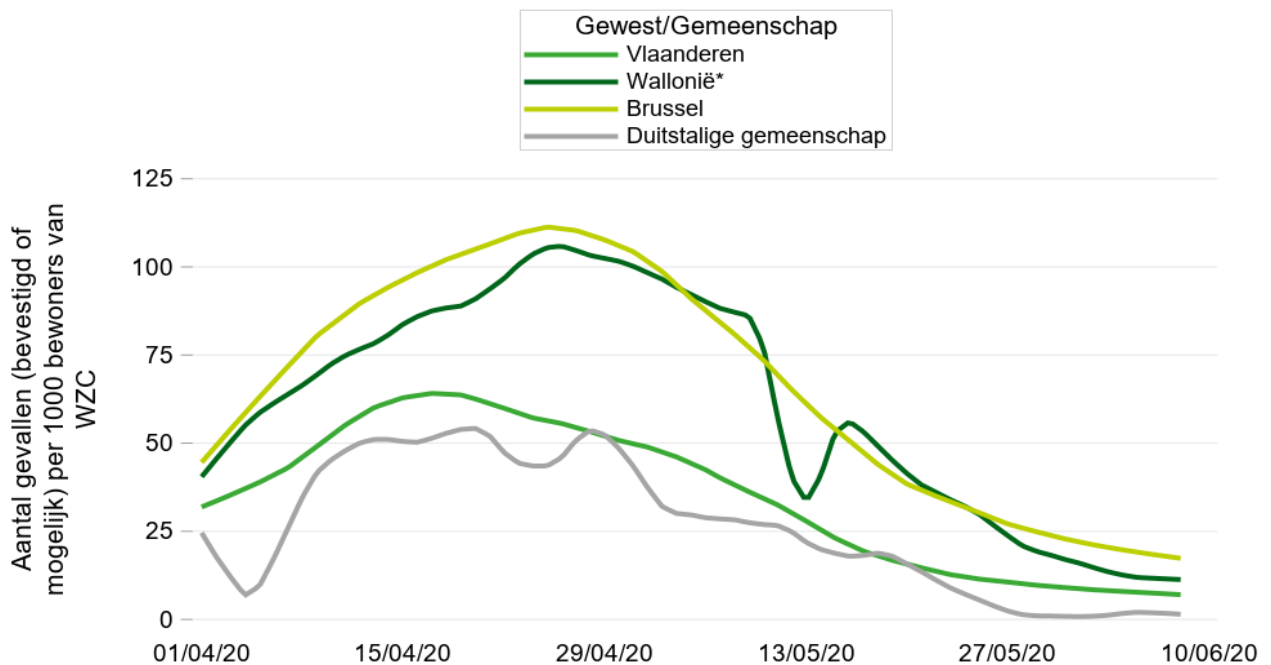
Participatiegraad (%) van de Belgische WZC aan de COVID-19-surveillance
(gegevens weergegeven per gewest/gemeenschap, april-juni 2020)

* Exclusief Duitstalige WZC

Bovenstaande grafiek geeft weer dat de participatiegraad over het algemeen afneemt in alle regio's.

Prevalentie van mogelijke en bevestigde COVID-19-infecties in Belgische WZC per 1 000 bewoners per dag
(gegevens weergegeven per gewest/gemeenschap, april-juni 2020)

* Exclusief Duitstalige WZC

Noot: Deze grafiek geeft niet alleen de bevestigde COVID-19-gevallen weer, maar ook de mogelijke COVID-19-gevallen (cfr. [de gevaldefinitie](#)). Men kan niet uitsluiten dat voor de mogelijke COVID-19-gevallen andere respiratoire infecties dan COVID-19 worden gerapporteerd.

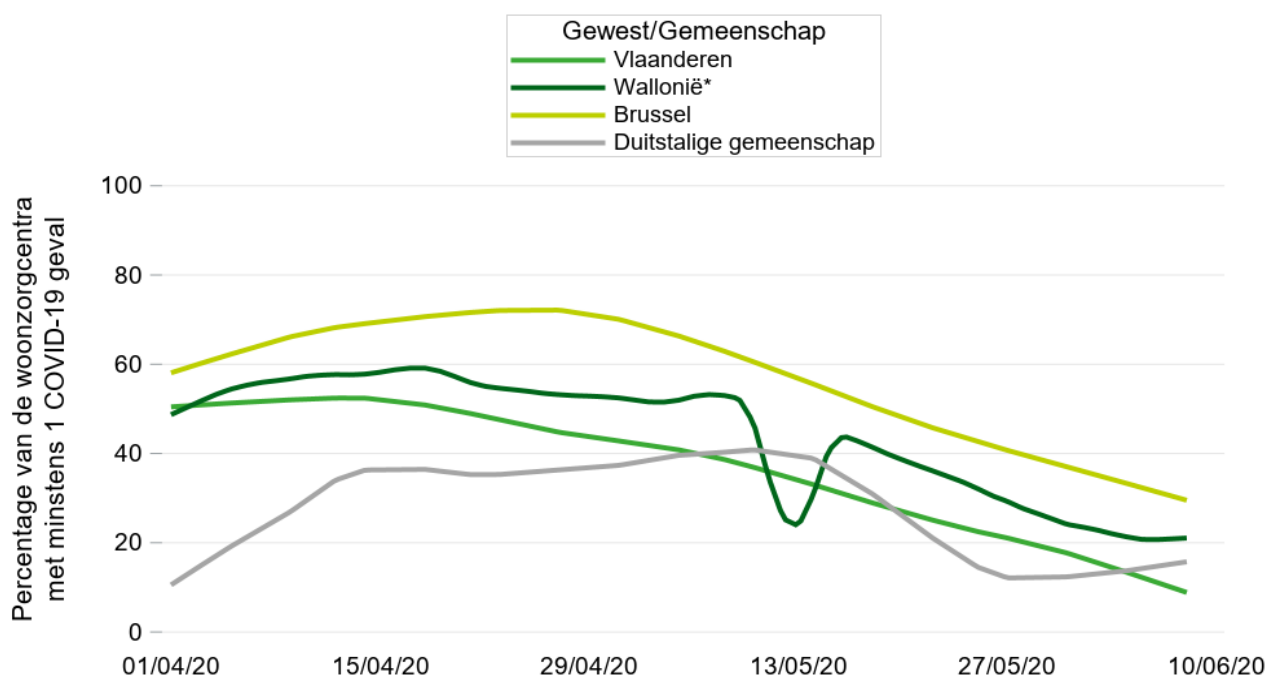
In bovenstaande grafiek wordt de prevalentie weergegeven van mogelijke of bevestigde COVID-19-infecties in WZC per 1 000 bewoners, per dag en per gewest/gemeenschap. Indien er in een bepaald(e) gewest/gemeenschap uitbraken zijn, dan wordt dit weerspiegeld in de grafiek hierboven. In bovenstaande grafiek, alsook in de volgende grafieken, merken we op 12 en 13 mei een daling in de gerapporteerde gegevens van Wallonië. Mogelijk is dit te wijten aan het feit dat zij op 12 mei overgeschakeld zijn op het gebruik van een nieuwe tool voor de dataregistratie. De data van 12 en 13 mei voor Wallonië moeten dus als onvolledig beschouwd worden.

Het aantal bewoners met een mogelijke of bevestigde COVID-19-infectie in de WZC bereikte een piek op 21 april in Vlaanderen (67/1 000). In Wallonië en Brussel werd deze piek later bereikt, respectievelijk op 25 april (109/1 000) en 29 april (122/1 000). Het aantal bewoners met een mogelijke of bevestigde COVID-19-infectie in de WZC bereikte een piek op 30 april in de Duitstalige WZC (69/1 000). Sindsdien wordt in alle gewesten/gemeenschappen een blijvende daling waargenomen.

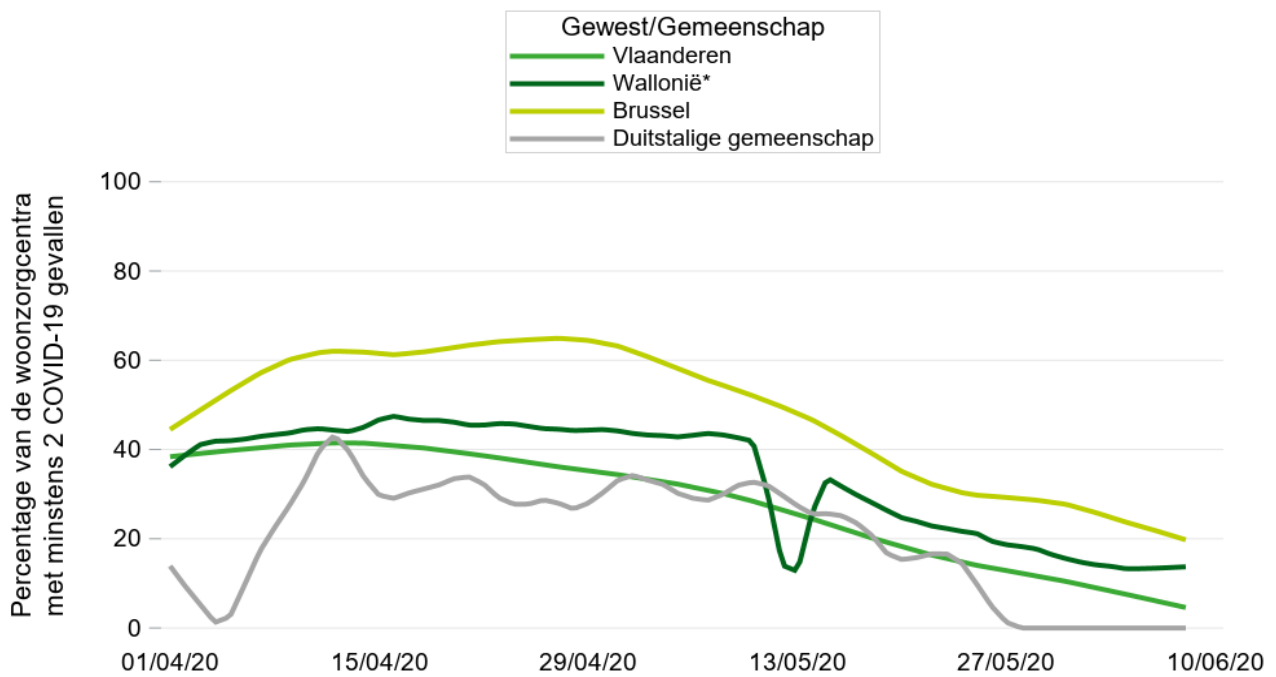
Het aantal bewoners met een mogelijke of bevestigde COVID-19-infectie in WZC blijft op 8 juni verhoudingsgewijs lager in Vlaanderen (7/1 000) en de Duitstalige gemeenschap (0/1 000) in vergelijking met Brussel (23/1 000) en Wallonië (11/1 000).

Sinds begin april worden de bewoners van WZC getest op COVID-19. Sommige bewoners die positief testten maar asymptomatisch zijn, worden dus vanaf april ook gemeld, wat van invloed kan zijn op deze getallen. Bovendien werden de WZC niet gelijktijdig getest en was er een verschillende teststrategie per gewest. Dit kan het tijdsverschil in de piek van de prevalentie tussen de gewesten mogelijk verklaren.

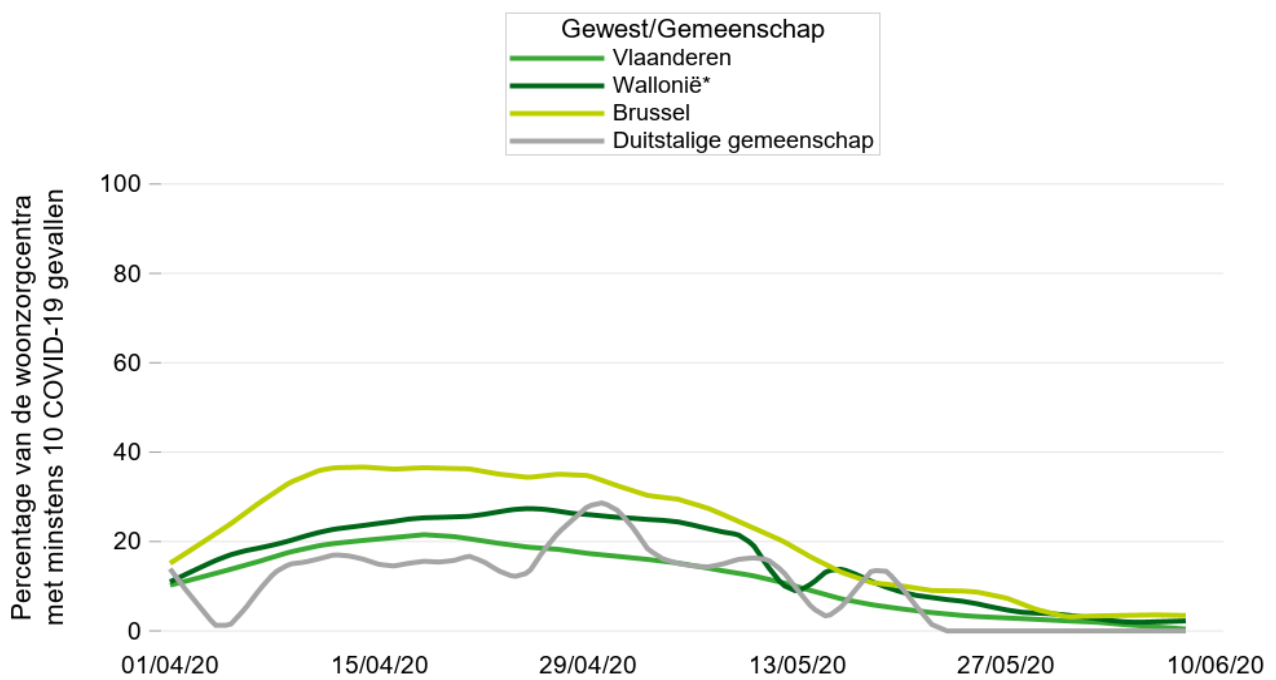
Percentage van WZC met minstens 1, minstens 2 of minstens 10 bevestigde of mogelijke COVID-19-geval(len) (gegevens weergegeven per gewest/gemeenschap, april-juni 2020)

* Exclusief Duitstalige WZC

* Exclusief Duitstalige WZC

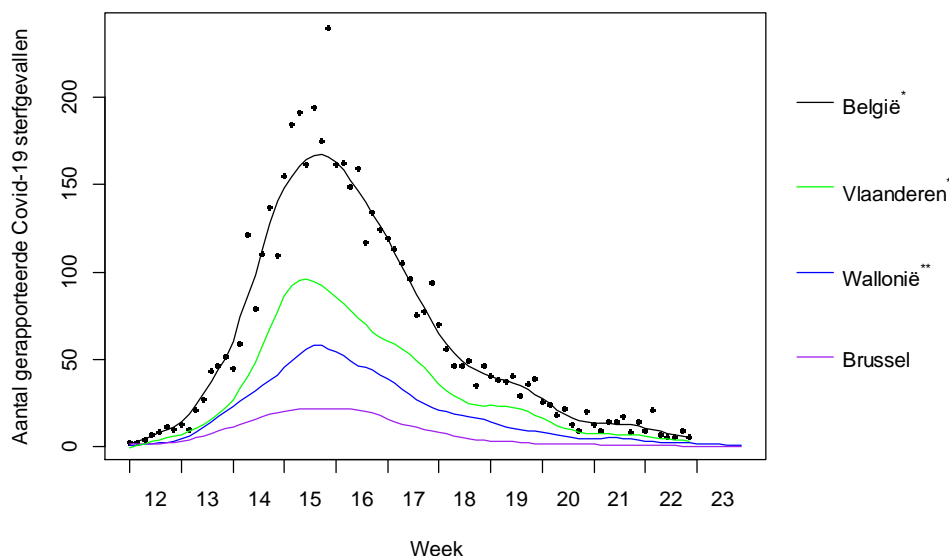

* Exclusief Duitstalige WZC

Noot: Deze grafiek geeft niet alleen de bevestigde COVID-19-gevallen weer, maar ook de mogelijke COVID-19-gevallen (cfr. [de gevalsdefinitie](#)). Men kan niet uitsluiten dat voor de mogelijke COVID-19-gevallen andere respiratoire infecties dan COVID-19 worden gerapporteerd.

Sinds begin april is een sterke stijging te zien in het percentage deelnemende WZC met (mogelijke of bevestigde) gevallen van COVID-19. Deze stijging hield aan tot eind april, waarna een dalende trend in alle gewesten waar te nemen is, de laatste week inbegrepen. Slechts 9% van de deelnemende Vlaamse, 7% van de Brusselse, 11% van de Waalse en 12% van de Duitstalige WZC, meldde geen enkel geval sinds het begin van de registratie.

Aantal gerapporteerde COVID-19-sterfgevallen in WZC per dag, van 16 maart tot 7 juni

* Gegevens voor Vlaanderen voor de laatste week (1-7 juni) zijn niet opgenomen

** Inclusief de Duitstalige Gemeenschap

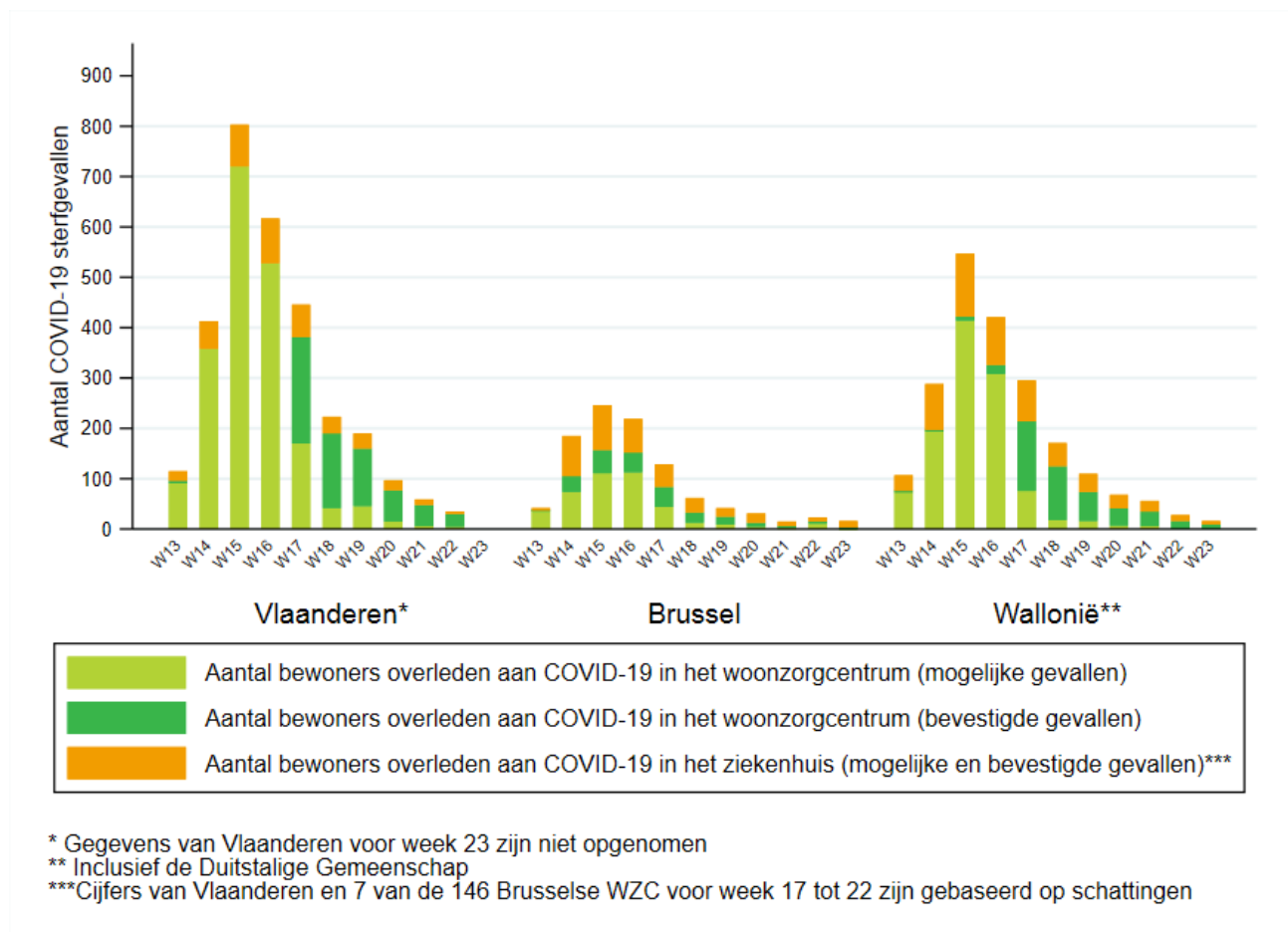
Het aantal gerapporteerde COVID-19-sterfgevallen in Belgische WZC (zie bovenstaande grafiek) bereikte een piek op 12 april (239 overlijdens) en is sindsdien sterk afgenomen. Op 7 juni waren er in Brussel en Wallonië zelfs helemaal geen overlijdens bij bewoners van WZC. De overlijdens in Vlaamse WZC van de laatste week zijn niet in de grafiek opgenomen, omdat de cijfers nog moeten worden gevalideerd.

De grafiek hieronder toont het aantal COVID-19-sterfgevallen per week bij bewoners van WZC, opgedeeld volgens gewest, plaats van overlijden (ziekenhuis versus WZC) en – voor de sterfgevallen in het WZC – de diagnosestatus (mogelijke versus bevestigde gevallen). Een bijkomende grafiek toont de specifieke situatie in de Duitstalige Gemeenschap.

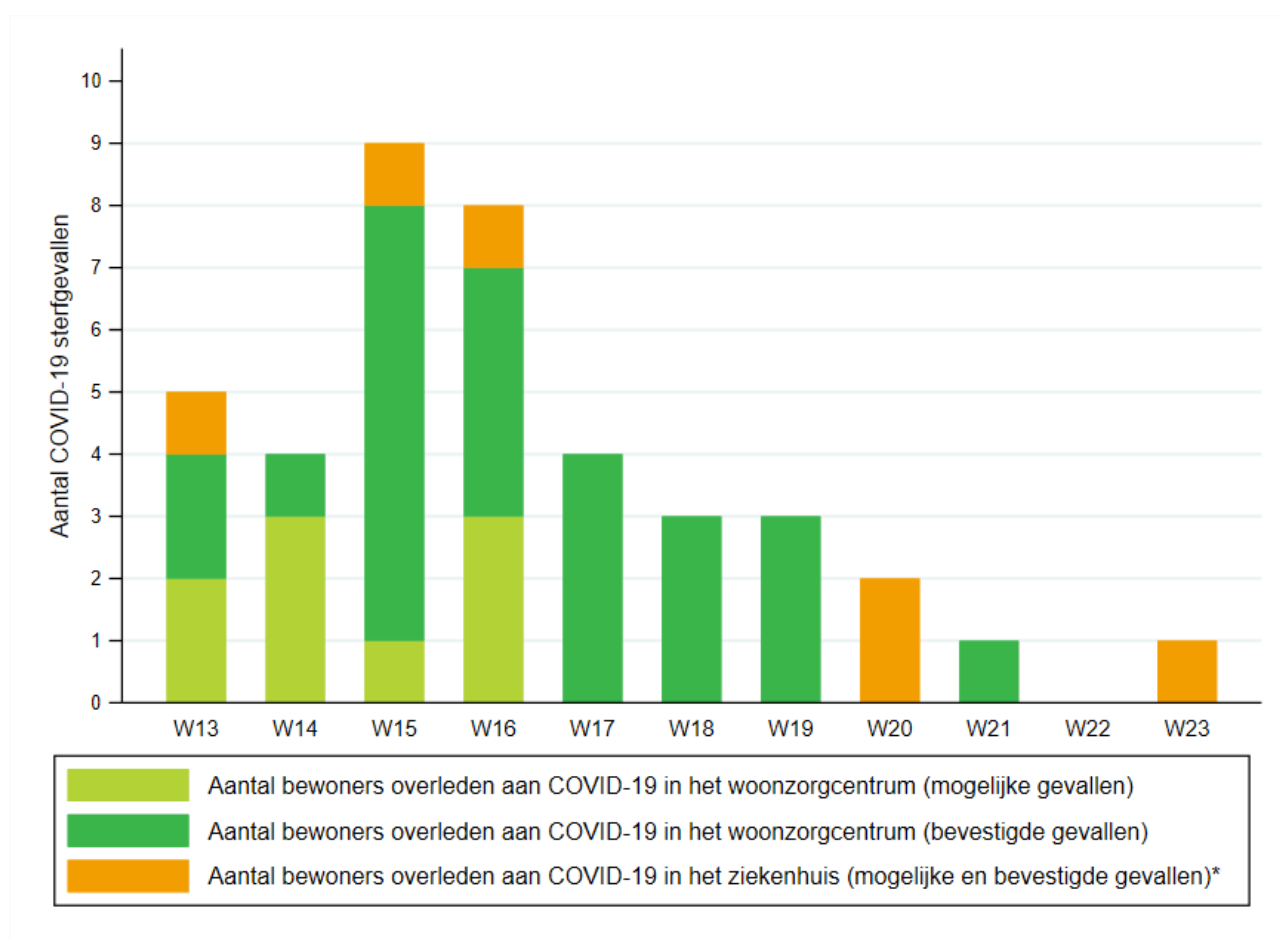
Het aantal COVID-19-sterfgevallen in WZC bereikte overal een hoogtepunt in week 15 en is sindsdien sterk gedaald.

Te noteren valt dat de Vlaamse overheid vanaf 22 april het surveillancesysteem in de WZC heeft aangepast. Vanaf die datum wordt enkel het totaal aantal sterfgevallen (COVID-19 en non-COVID-19) bij bewoners van WZC in het ziekenhuis doorgegeven. Er is bijgevolg geen specifieke informatie meer beschikbaar over het aantal bewoners dat aan COVID-19 is overleden in het ziekenhuis. Dit geldt voor alle WZC in Vlaanderen en 7 van de 146 WZC in Brussel. In de grafiek is het aantal sterfgevallen in het ziekenhuis bij bewoners van WZC in Vlaanderen voor week 17 tot 23 daarom gebaseerd op schattingen. Dit geldt ook voor overlijdens in de 7 Brusselse WZC die onder de bevoegdheid vallen van de Vlaamse overheid.

Aantal gerapporteerde COVID-19-sterfgevallen bij bewoners van WZC, per gewest
Week 13-23 (23 maart-7 juni)

Aantal gerapporteerde COVID-19-sterfgevallen bij bewoners van WZC, Duitstalige Gemeenschap
Week 13-23 (23 maart-7 juni)

Uit onderstaande tabel blijkt dat ongeveer 22% van de bewoners van woonzorgcentra in het ziekenhuis is overleden. Dit percentage ligt hoger in Brussel en Wallonië dan in Vlaanderen en de Duitstalige Gemeenschap.

COVID-19-sterfgevallen bij bewoners van WZC volgens plaats van overlijden (gevallen tot 7 juni)

Plaats van overlijden	Vlaanderen*	Brussel	Wallonië	Duitstalige Gemeenschap	België
WZC	2 610	643	1 515	34	4 802
Ziekenhuis	416	376	578	6	1 376
Andere	Geen info	1	13	1	15
TOTAAL	3 026	1 020	2 106	41	6 193
% sterfgevallen in ziekenhuis	13,7%	36,9%	27,4%	14,6%	22,2%

* Cijfers voor de week van 1 tot 7 juni zijn niet inbegrepen

3.6. SURVEILLANCE VAN GRIEPKLACHTEN DOOR HET NETWERK VAN HUISARTSEN

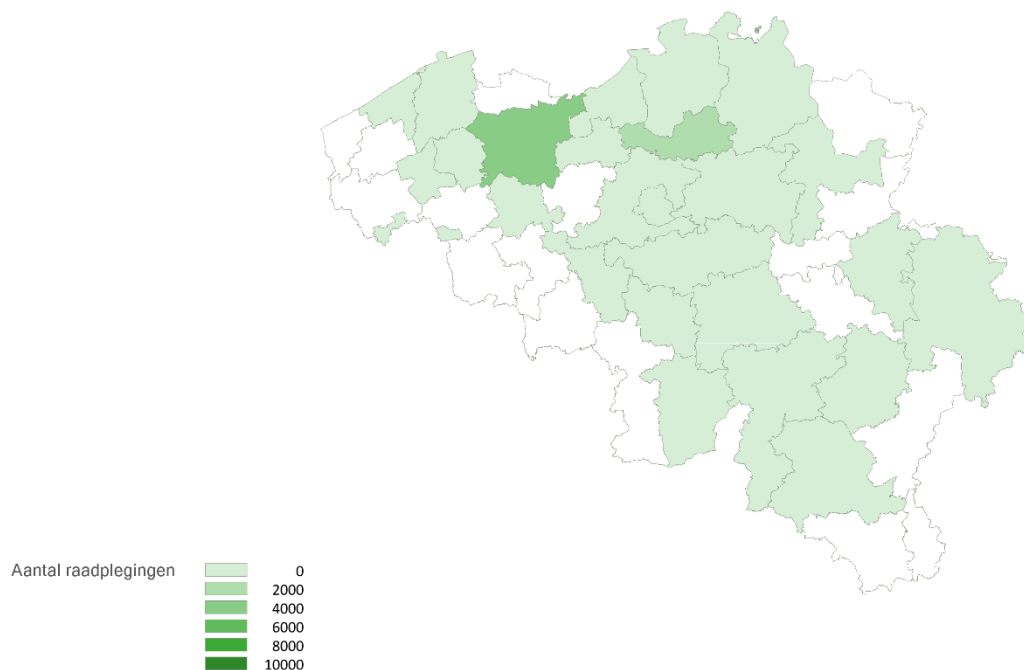
Het peilnetwerk van huisartsen registreert continu de consultaties bij de huisarts voor griepaal syndroom en acute luchtweginfecties. Dit verloopt in nauwe samenwerking met het Nationaal Referentiecentrum influenza, dat voor een (willekeurige) subgroep van de geregistreerde gevallen een klinisch staal microbiologisch onderzoekt op influenza, en vanaf maart 2020 ook op SARS-CoV-2. Het netwerk bestaat uit ongeveer 120 huisartsenpraktijken in heel België, die vrijwillig gegevens rapporteren.

In de week van 1 tot 7 juni bleef de totale incidentie van raadplegingen bij de huisarts voor griepklachten in vergelijking met vorige week stabiel op 44 raadplegingen per 100 000 inwoners (inclusief telefonische raadplegingen).

De incidentie steeg licht (maar niet statistisch significant) in alle leeftijdsgroepen in Vlaanderen. In de andere gewesten bleef de incidentie stabiel.

In absolute cijfers werd vorige week het hoogste aantal raadplegingen gezien in de arrondissementen Gent en Mechelen. De hoogste incidentie werd vorige week gezien in de arrondissementen Mechelen en Dendermonde.

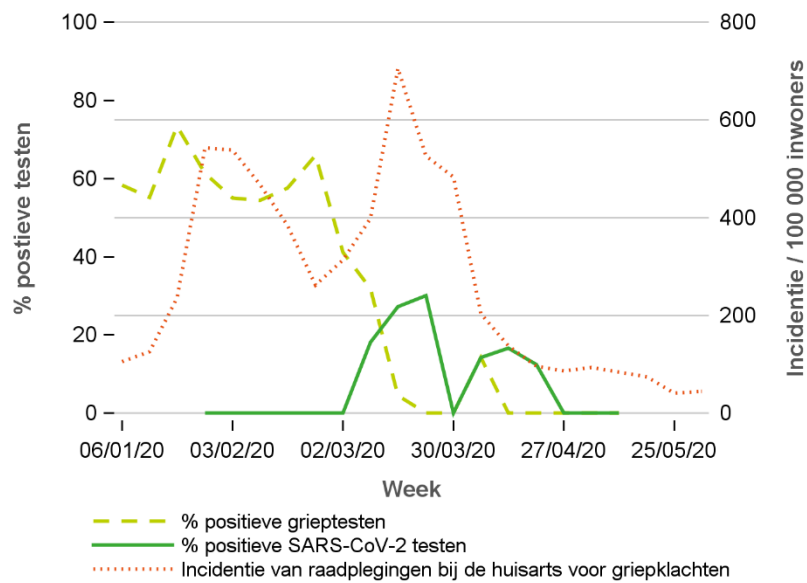
Griepklachten: schatting van het aantal raadplegingen bij de huisarts
in de week van 1-7 juni 2020

Bron: Netwerk van huisartsenpeilpraktijken

In de week van 1 tot 7 juni 2020 werden geen luchtwegstalen verzameld door de peilartsen.

Relatief aantal positieve testen voor influenza en SARS-CoV-2 bij patiënten die de huisarts raadplegen omwille van griepklachten

Bron: Netwerk van huisartsenpeilpraktijken

Het volledige wekelijkse bulletin luchtwegeninfecties is terug te vinden via [deze link](#).

3.7. EVOLUTIE VAN DE MORTALITEIT

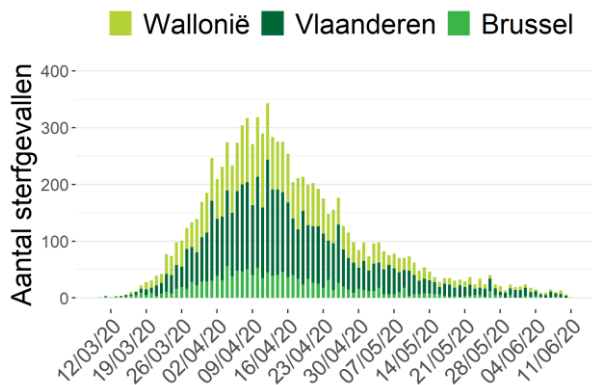
Deze cijfers omvatten de sterfgevallen die door de autoriteiten worden gerapporteerd, vanaf 24 maart aangevuld met gegevens die door de ziekenhuizen worden verstrekt. Sterfgevallen worden gepresenteerd volgens datum van overlijden, en ingedeeld naar gewest volgens plaats van overlijden.

Bij het afsluiten van de gegevensverzameling voor dit rapport werden in totaal 9 646 sterfgevallen gerapporteerd; 4 831 (50%) in Vlaanderen, 3 346 (35%) in Wallonië, en 1 469 (15%) in Brussel.

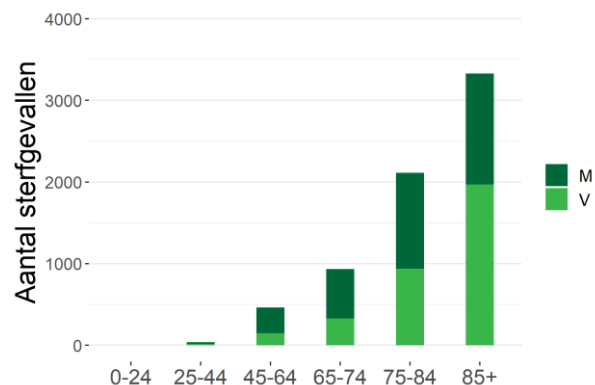
De piek in COVID-19-sterfgevallen deed zich voor in week 15, vier weken na de eerste inperkingsmaatregelen in België. Het **maximum aantal COVID-19-sterfgevallen op één dag** is 343 doden, waargenomen op zondag 12 april 2020 (week 15).

Tot en met 11 juni zijn 37 mensen jonger dan 45 jaar (<1%) en 465 mensen in de leeftijdsgroep van 45 tot 64 jaar (5%) aan COVID-19 overleden. Informatie over leeftijd en geslacht ontbreekt voor 2 766 personen; deze sterfgevallen betreffen voornamelijk personen ouder dan 65 jaar die in woonzorgcentra in Vlaanderen zijn overleden (96%) en waarvoor alleen geaggregeerde informatie beschikbaar is.

Evolutie van het aantal COVID-19 sterfgevallen per gewest en datum van overlijden

Aantal COVID-19 sterfgevallen per leeftijd en geslacht*

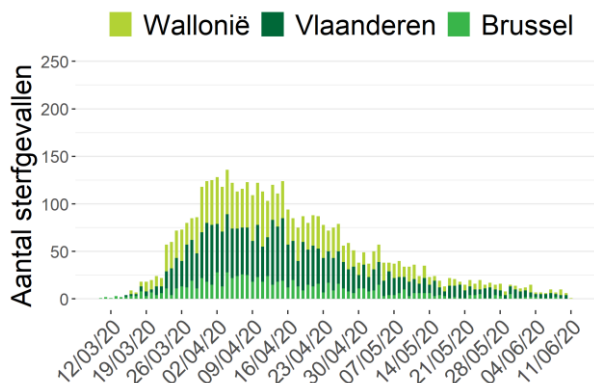
*Informatie over leeftijd en/of geslacht was niet beschikbaar voor 2766 sterfgevallen

Noot: Gegevens van de laatste 48 uur moeten nog geconsolideerd worden.

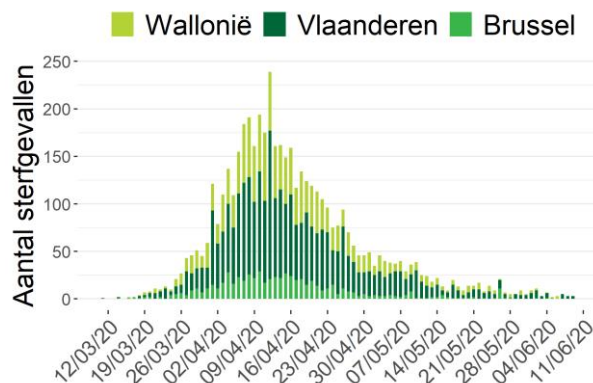
Er werden 10 nieuwe sterfgevallen gerapporteerd gedurende de laatste 24 uur*; 7 (70%) in Vlaanderen, 3 (30%) in Wallonië, en 0 (0%) in Brussel. De melding van sterfgevallen kan enkele dagen duren.

*Dit aantal sterfgevallen komt niet overeen met het aantal nieuwe sterfgevallen dat de dag ervoor plaatsvond, omdat de gegevensverzameling in het midden van de dag wordt afgesloten. Bovendien kan er een vertraging van enkele dagen zijn tussen het overlijden en het moment waarop de arts de regionale autoriteiten op de hoogte brengt van het overlijden. Om deze reden kunnen er in de laatste 24 uur sterfgevallen zijn gemeld waarvan de datum van overlijden meer dan een week geleden is.

Evolutie van het aantal COVID-19 sterfgevallen in ziekenhuizen per gewest en datum van overlijden

Evolutie van het aantal COVID-19 sterfgevallen in woonzorgcentra per gewest en datum van overlijden

Noot: Gegevens van de laatste 48 uur moeten nog geconsolideerd worden.

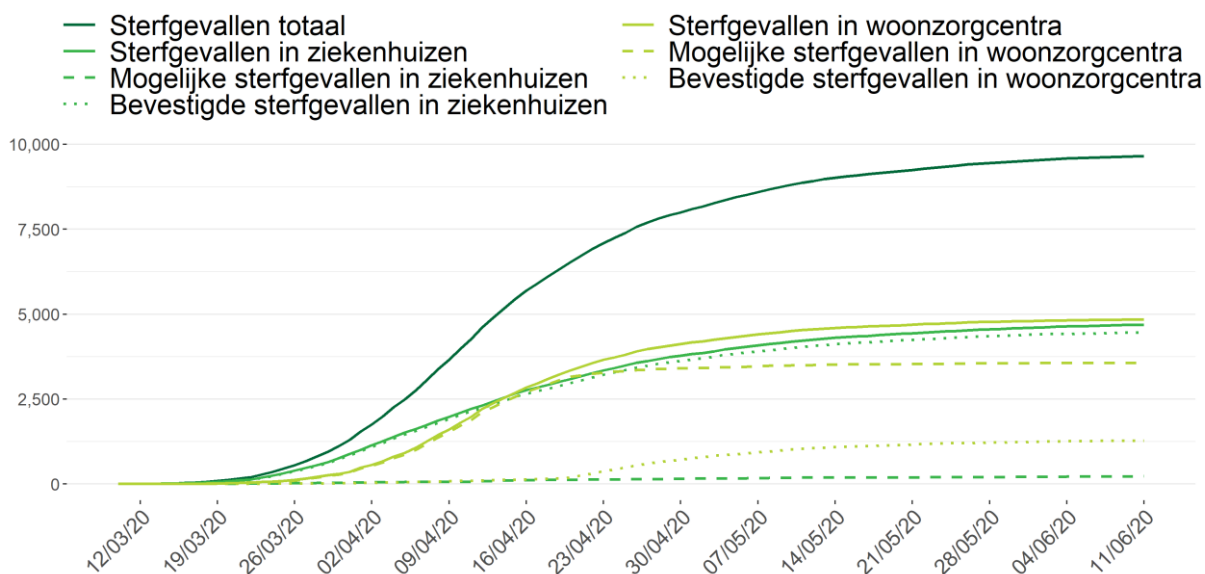
Aangezien de laboratoriumtest niet 100% gevoelig is, kan de diagnose ook worden bevestigd door een CT-scan van de thorax. Sinds 11 april kunnen de ziekenhuizen melden of de COVID-19-diagnose werd gesteld op basis van een CT-scan van de thorax die compatibel is met een klinisch beeld dat suggestief is voor COVID-19. Tussen 23 maart en 11 juni werden **375 COVID-19-sterfgevallen bevestigd door een CT van de thorax** zonder laboratoriumbevestiging, wat neerkomt op 8% van de sterfgevallen in het ziekenhuis.

Sterfgevallen **in ziekenhuizen** worden gemeld via de “hospital surge capacity survey” door de ziekenhuizen en hebben alleen betrekking op sterfgevallen die zijn bevestigd met een laboratoriumtest of op basis van een CT-scan van de thorax* met suggestieve klinische presentatie van COVID-19. Vanaf 5 mei 2020 worden sterfgevallen van mogelijke gevallen in het ziekenhuis systematisch gerapporteerd. Dit is in overeenstemming met de aanbeveling van de Wereldgezondheidsorganisatie.

*[Gevalsdefinitie van een radiologisch bevestigd geval](#): sinds 1 april is een radiologisch bevestigd geval een persoon wiens laboratoriumtest voor COVID-19 negatief is, maar voor wie de diagnose van COVID-19 toch wordt behouden op basis van een suggestieve klinische presentatie EN een compatibele CT scan van de thorax.

Sterfgevallen **buiten het ziekenhuis** (woonzorgcentra, tehuizen, andere plaatsen) worden gemeld door de regionale autoriteiten en hebben betrekking op bevestigde en mogelijke COVID-19-gevallen. Bevestigde gevallen betreffen patiënten die een diagnostische test hebben gehad. Mogelijke gevallen betreffen patiënten die geen diagnostische test hebben gehad maar voldeden aan de door de arts vastgestelde klinische criteria voor de ziekte.

Cumulatief aantal (mogelijke en bevestigde) sterfgevallen in ziekenhuizen en woonzorgcentra.

Noot: Gegevens van de laatste 48 uur moeten nog geconsolideerd worden.

Cumulatief totaal van de tot dusver gerapporteerde sterfgevallen

Plaats van overlijden	Vlaanderen		Brussel		Wallonië		België	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ziekenhuis	2 123	44%	818	56%	1 744	52%	4 685	49%
<i>Bevestigde gevallen</i>	2 032	96%	788	96%	1 640	94%	4 460	95%
<i>Mogelijke gevallen</i>	91	4%	30	4%	104	6%	225	5%
Woonzorgcentrum	2 643	55%	643	44%	1 550	46%	4 836	50%
<i>Bevestigde gevallen</i>	633	24%	216	34%	423	27%	1 272	26%
<i>Mogelijke gevallen</i>	2 010	76%	427	66%	1 127	73%	3 564	74%
Andere residentiële collectiviteiten	27	1%	1	0%	19	1%	47	0%
Thuis en andere	19	0%	6	0%	32	1%	57	1%
Onbekend	19	0%	1	0%	1	0%	21	0%
TOTAAL	4 831	100%	1 469	100%	3 346	100%	9 646	100%

Noot: Vanaf 24/04/2020 zijn er gegevens beschikbaar over de diagnostische status van sterfgevallen in woonzorgcentra in Vlaanderen (bevestigde en mogelijke COVID-19-gevallen).

Gerapporteerde sterfgevallen in de laatste 24 uur

Plaats van overlijden	Vlaanderen		Brussel		Wallonië		België	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ziekenhuis	4	57%	0	N/A	3	100%	7	70%
<i>Bevestigde gevallen</i>	4	100%	0	N/A	2	67%	6	86%
<i>Mogelijke gevallen</i>	0	0%	0	N/A	1	33%	1	14%
Woonzorgcentrum	3	43%	0	N/A	0	0%	3	30%
<i>Bevestigde gevallen</i>	3	100%	0	N/A	0	N/A	3	100%
<i>Mogelijke gevallen</i>	0	0%	0	N/A	0	N/A	0	0%
Andere residentiële collectiviteiten	0	0%	0	N/A	0	0%	0	0%
Thuis en andere	0	0%	0	N/A	0	0%	0	0%
Onbekend	0	0%	0	N/A	0	0%	0	0%
TOTAAL	7	100%	0	100%	3	100%	10	100%

Noot: Vanaf 24/04/2020 zijn er gegevens beschikbaar over de diagnostische status van sterfgevallen in woonzorgcentra in Vlaanderen (bevestigde en mogelijke COVID-19-gevallen).

De volgende informatie werd gepubliceerd in eerdere wekelijkse epidemiologische bulletins:

- De case-fatality rate ([bulletin van 22/05/2020](#))

3.8. SURVEILLANCE VAN DE MORTALITEIT (ALLE OORZAKEN)

3.8.1. Be-MOMO (Belgium Mortality Monitoring): opvolging van algemene sterfte (alle oorzaken) op basis van gegevens uit het Rijksregister

Het kan 2 tot 3 weken duren vooraleer de gegevens voor meer dan 95% van de sterfgevallen volledig zijn. De cijfers van de laatste weken zijn dus voorlopig. Voor meer informatie over Be-MOMO: <https://epistat.wiv-isp.be/momo/>.

Het **totaal aantal sterfgevallen door alle oorzaken** begon te stijgen vanaf 16 maart, toen 2 549 sterfgevallen werden waargenomen in week 12. Het totaal aantal sterfgevallen door alle oorzaken nam tussen 16 maart en 12 april elke week aanzienlijk toe, met 4 024 en 4 278 sterfgevallen die in de weken 14 en 15 werden waargenomen.

Week 15 komt overeen met de piek in de oversterfte door alle oorzaken met 668 sterfgevallen op 10 april (360 sterfgevallen op 10 april in Vlaanderen, 242 sterfgevallen op 9 april in Wallonië en 91 sterfgevallen op 7 april in Brussel), en viel samen met de piek in sterfte door COVID-19 met 343 sterfgevallen op 12 april (198 sterfgevallen op 12 april in Vlaanderen, 131 sterfgevallen op 11 april in Wallonië en 56 sterfgevallen op 4 april in Brussel). De piek in de oversterfte deed zich voor 4 weken na de eerste inperkingsmaatregelen. We zien vanaf 13 april (week 16) een daling.

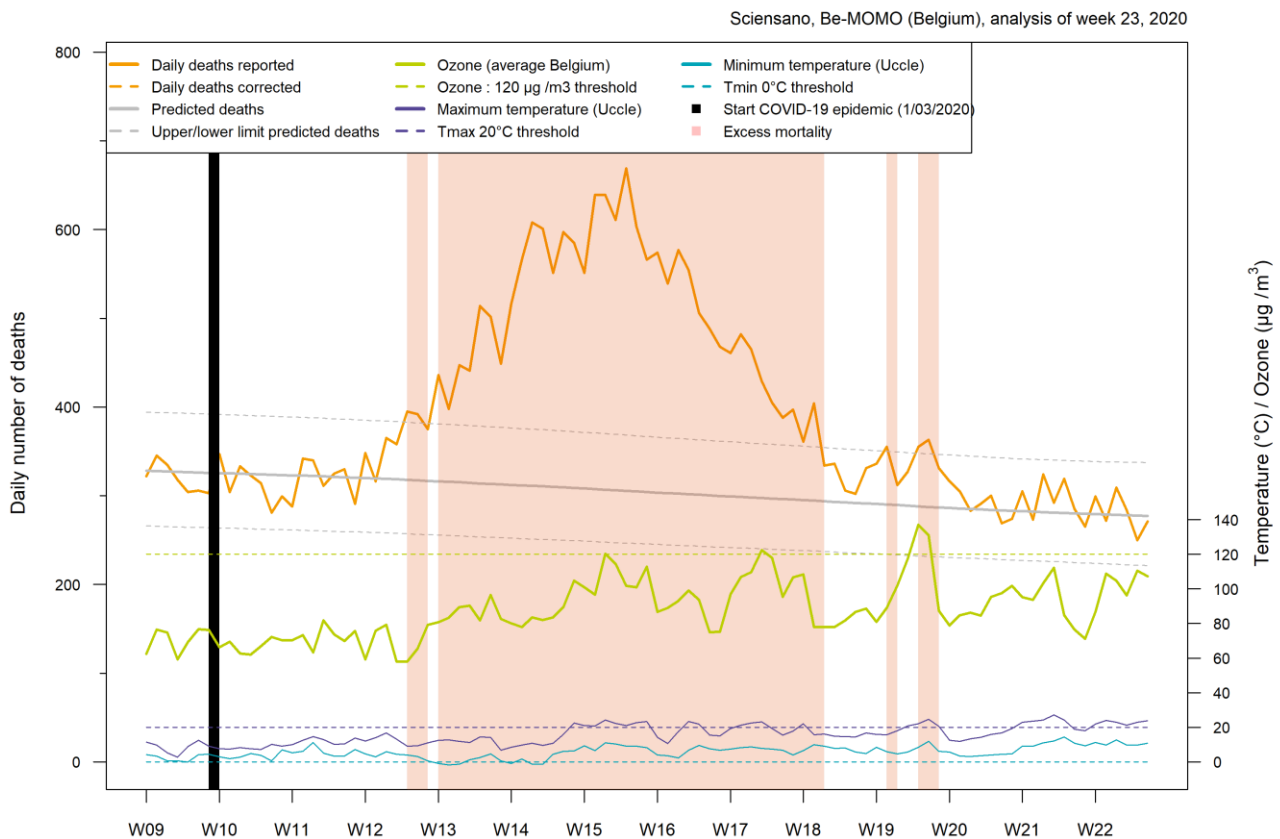
Wekelijkse analyse van de mortaliteit door alle oorzaken, België

Week	Datum van maandag	Aantal waargenomen sterfgevallen	Aantal verwachte sterfgevallen (Be-MOMO)*	Aantal extra sterfgevallen	Aantal dagen met significante oversterfte	% extra sterfgevallen	Bruto sterftecijfer (100 000 inwoners)
2020-W09	24/02/2020	2 233	2 288	-56	0	-2,4	19,5
2020-W10	02/03/2020	2 201	2 271	-70	0	-3,1	19,3
2020-W11	09/03/2020	2 227	2 252	-25	0	-1,1	19,5
2020-W12	16/03/2020	2 549	2 229	320	2	14,4	22,3
2020-W13	23/03/2020	3 187	2 202	986	7	44,8	27,9
2020-W14	30/03/2020	4 024	2 174	1 850	7	85,1	35,2
2020-W15	06/04/2020	4 278	2 143	2 135	7	99,6	37,4
2020-W16	13/04/2020	3 706	2 112	1 594	7	75,5	32,4
2020-W17	20/04/2020	3 027	2 082	945	7	45,4	26,5
2020-W18	27/04/2020	2 374	2 052	322	2	15,7	20,8
2020-W19	04/05/2020	2 379	2 021	358	3	17,7	20,8
2020-W20	11/05/2020	2 038	1 992	46	0	2,3	17,8
2020-W21	18/05/2020	2 063	1 967	96	0	4,9	18,0
2020-W22	25/05/2020	1 931	1 946	-15	0	-0,8	16,9

* Om meer gedetailleerde rapportering mogelijk te maken wordt het wekelijks aantal verwachte sterfgevallen in deze tabel berekend op basis van dagelijkse schattingen, in tegenstelling tot de tabel in de vorige bulletins waar wekelijks schattingen werden gebruikt. Dit kan een lichte stijging van het aantal extra sterfgevallen verklaren. De cijfers van week 22 zijn voorlopig.

De **oversterfte** in weken 14, 15 en 16 bedraagt respectievelijk **85,1%**, **99,6%** en **75,5%** in vergelijking met wat op basis van de laatste vijf jaar werd verwacht. Vanaf 27 april is de oversterfte sterk gedaald, maar we zien nog steeds enkele dagen met significante oversterfte in week 18 en 19, met name bij 65-plussers. Vanaf 11 mei (week 20) werd in de drie gewesten geen oversterfte meer waargenomen. Het geobserveerde aantal sterfgevallen blijft binnen het verwachte bereik.

De laatste dag van de oversterfte bij de COVID-19-uitbraak was 28 april (week 18) (zie figuur hieronder). Dan zien we op 5, 8 en 9 mei nog eens 3 dagen met significante oversterfte (week 19). **Hoge ozonconcentraties** werden geregistreerd op 8 en 9 mei door [IRCELINE](#) met 137 en 131 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (drempelwaarde vastgesteld op 120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ voor het dagelijkse maximum van het gemiddelde over 8 uur). Be-MOMO laat niet toe een oorzaak toe te wijzen aan oversterfte, maar het is mogelijk dat deze ozonpieken op korte termijn deze aanzienlijke oversterfte hebben veroorzaakt, zoals gebruikelijk is in de zomer.

Om de sterfte in verband met COVID-19 beter te begrijpen, geven de volgende tabellen een overzicht van de oversterfte van 23 maart tot en met 3 mei (week 13 tot en met 18).

Gedurende die 6 weken werden er **7 832 extra sterfgevallen (61,4% oversterfte)** waargenomen ten opzichte van wat op basis van de laatste 5 jaar werd verwacht (waarvan **4 262 extra sterfgevallen*** in de leeftijdsgroep ouder dan 85 jaar, **3 289 extra sterfgevallen** in de leeftijdsgroep 65-84 jaar en **340 extra sterfgevallen** in de leeftijdsgroep 15-64 jaar). Er waren gemiddeld 490 sterfgevallen per dag. De kenmerken per leeftijdsgroep en geslacht worden in de onderstaande tabel weergegeven.

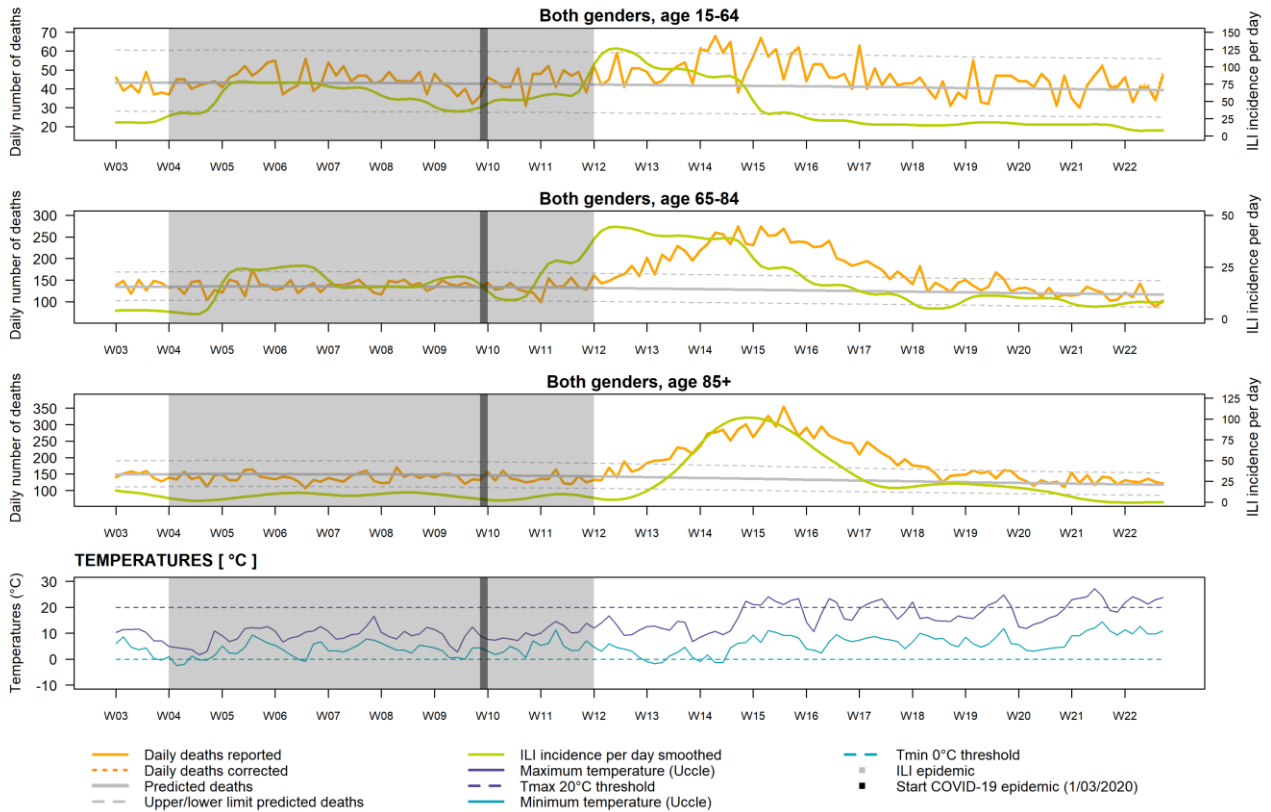
Analyse van de mortaliteit door alle oorzaken van 23 maart tot 3 mei (week 13 tot 18), België

Groep	Aantal waargenomen sterfgevallen	Aantal verwachte sterfgevallen (Be-MOMO)	Aantal extra sterfgevallen*	% extra sterfgevallen	Bruto sterftecijfer (100 000 inwoners)	Gemiddeld aantal sterfgevallen per dag (standaardafwijking)
Totaal	20 596	12 764	7 832	61,4	180,2	490 (100)
85+ jaar	9 866	5 604	4 262	76,1	3 011,5	235 (54)
65-84 jaar	8 600	5 311	3 289	61,9	468,0	205 (43)
0-64 jaar	2 130	1 808	322	17,8	23,0	51 (9)
15-64 jaar	2 077	1 737	340	19,6	28,3	49 (9)
Mannen	9 773	6 247	3 526	56,5	173,6	233 (53)
85+ jaar	3 576	2 077	1 499	72,1	3 322,1	85 (24)
65-84 jaar	4 861	3 026	1 836	60,7	575,4	116 (27)
0-64 jaar	1 336	1 115	221	19,8	28,6	32 (7)
15-64 jaar	1 311	1 073	238	22,1	35,6	31 (7)
Vrouwen	10 823	6 501	4 322	66,5	186,5	258 (51)
85+ jaar	6 290	3 515	2 775	78,9	2 859,6	150 (34)
65-84 jaar	3 739	2 276	1 463	64,3	376,6	89 (18)
0-64 jaar	794	680	114	16,8	17,3	19 (5)
15-64 jaar	766	651	115	17,7	21,0	18 (5)

* Aangezien het aantal extra sterfgevallen afzonderlijk per leeftijdsgroep en per regio worden berekend, is het normaal om een klein verschil te zien tussen de totale aantallen voor België en de som van deze aantallen per leeftijdsgroep of per gewest.

De oversterfte betreft vooral 65-plussers, maar ook mensen van 15 tot 64 jaar worden getroffen. **De incidentie van griepaal syndroom en acute luchtweginfecties (ILI, Influenza-like Illness)** bereikte in alle drie de leeftijdsgroepen een piek (in week 12 bij personen jonger dan 85 jaar en in week 15 bij personen ouder dan 85 jaar) en daalde daarna weer. Vanaf week 17 blijft de incidentie van ILI in de drie leeftijdsgroepen relatief stabiel (zie het hoofdstuk over surveillance van griepklachten door het peilnetwerk van huisartsen).

Noot: De cijfers van de laatste 2 weken (weken 22 en 23) zijn voorlopig.

Hoe lees je deze grafiek? Wanneer het aantal sterfgevallen per dag (oranje lijn) de boven- of ondergrens van de door de modellering voorspelde sterfgevallen (grijze stippellijnen) overschrijdt, is er sprake van een significante over- of ondersterfte in deze leeftijdsgroep. De groene curve komt overeen met het dagelijkse aantal griepsyndromen (netwerk van peilartsen).

3.8.1.1. Aantal sterfgevallen per week per gewest

Sterfgevallen door alle oorzaken worden per gewest ingedeeld op basis van de **woonplaats van de persoon**, in tegenstelling tot COVID-19-sterfgevallen, die worden ingedeeld op basis van de **plaats van overlijden** als gevolg van de moeilijkheid om voor die sterfgevallen informatie over de woonplaats te verkrijgen.

De oversterfte begon in week 12 in Brussel met twee dagen van extra sterfgevallen. De oversterfte nam in Vlaanderen sterker toe op korte tijd. **De oversterfte daalt vanaf week 17 in Wallonië en Brussel, en in week 18 in alle drie de gewesten.**

De volgende tabellen geven het aantal sterfgevallen per week weer en een overzicht van de sterftcijfers van 23 maart tot 3 mei (weken 13 tot 18) per leeftijdsgroep en geslacht voor Vlaanderen, Wallonië en Brussel.

Sterfgevallen per week, Vlaanderen

Week	Datum van maandag	Aantal waargenomen sterfgevallen	Aantal verwachte sterfgevallen (Be-MOMO)*	Aantal extra sterfgevallen	Aantal dagen met significante oversterfte	% extra sterfgevallen	Bruto sterftcijfer (100 000 inwoners)
2020-W09	24/02/2020	1 254	1 317	-63	0	-4,8	19,0
2020-W10	02/03/2020	1 262	1 307	-45	0	-3,5	19,2
2020-W11	09/03/2020	1 241	1 298	-56	0	-4,4	18,8
2020-W12	16/03/2020	1 419	1 284	135	0	10,5	21,5
2020-W13	23/03/2020	1 690	1 268	422	4	33,3	25,6
2020-W14	30/03/2020	2 112	1 251	861	7	68,9	32,1
2020-W15	06/04/2020	2 204	1 232	972	7	78,8	33,4
2020-W16	13/04/2020	2 009	1 214	795	7	65,4	30,5
2020-W17	20/04/2020	1 682	1 196	486	7	40,6	25,5
2020-W18	27/04/2020	1 345	1 178	167	1	14,2	20,4
2020-W19	04/05/2020	1 377	1 159	218	0	18,8	20,9
2020-W20	11/05/2020	1 150	1 140	10	0	0,8	17,5
2020-W21	18/05/2020	1 214	1 125	89	0	7,9	18,4
2020-W22	25/05/2020	1 165	1 112	53	0	4,7	17,7

* Om meer gedetailleerde rapportering mogelijk te maken wordt het wekelijks aantal verwachte sterfgevallen in deze tabel berekend op basis van dagelijkse schattingen, in tegenstelling tot de tabel in de vorige bulletins waar wekelijks schattingen werden gebruikt. Dit kan een lichte stijging van het aantal extra sterfgevallen verklaren. De cijfers van week 22 zijn voorlopig.

Analyse van de mortaliteit door alle oorzaken van 23 maart tot 3 mei (week 13 tot 18), Vlaanderen

Groep	Aantal waargenomen sterfgevallen	Aantal verwachte sterfgevallen (Be-MOMO)	Aantal extra sterfgevallen	% extra sterfgevallen	Bruto sterftcijfer (100 000 inwoners)	Gemiddeld aantal sterfgevallen per dag (standaardafwijking)
Totaal	11 042	7 339	3 703	50,5	167,6	263 (49)
85+ jaar	5 499	3 409	2 090	61,3	2 717,9	131 (29)
65-84 jaar	4 573	3 007	1 566	52,1	404,8	109 (21)
0-64 jaar	970	884	86	9,7	18,5	23 (5)
15-64 jaar	942	846	96	11,3	22,5	22 (5)
Mannen	5 290	3 608	1 682	46,6	162,3	126 (28)
85+ jaar	2 090	1 328	762	57,4	2 999,5	50 (14)
65-84 jaar	2 617	1 724	892	51,8	493,9	62 (14)
0-64 jaar	583	534	49	9,2	21,9	14 (4)
15-64 jaar	571	514	57	11,1	27,0	14 (4)
Vrouwen	5 752	3 721	2 031	54,6	172,8	137 (25)
85+ jaar	3 409	2 073	1 336	64,4	2 569,9	81 (18)
65-84 jaar	1 956	1 281	675	52,7	326,1	47 (10)
0-64 jaar	387	342	44	13,0	14,9	9 (3)
15-64 jaar	371	327	44	13,4	17,9	9 (3)

Sterfgevallen per week, Wallonië

Week	Datum van maandag	Aantal waargenomen sterfgevallen	Aantal verwachte sterfgevallen (Be-MOMO)*	Aantal extra sterfgevallen	Aantal dagen met significante oversterfte	% extra sterfgevallen	Bruto sterftcijfer (100 000 inwoners)
2020-W09	24/02/2020	764	760	4	0	0,6	21,0
2020-W10	02/03/2020	733	753	-20	0	-2,6	20,2
2020-W11	09/03/2020	760	746	14	0	1,8	20,9
2020-W12	16/03/2020	852	739	113	1	15,3	23,4
2020-W13	23/03/2020	1 143	730	413	7	56,6	31,5
2020-W14	30/03/2020	1 392	721	671	7	93,1	38,3
2020-W15	06/04/2020	1 511	710	801	7	112,7	41,6
2020-W16	13/04/2020	1 277	700	577	7	82,4	35,1
2020-W17	20/04/2020	1 006	690	316	6	45,7	27,7
2020-W18	27/04/2020	773	681	92	1	13,5	21,3
2020-W19	04/05/2020	784	671	113	1	16,9	21,6
2020-W20	11/05/2020	690	662	28	0	4,2	19,0
2020-W21	18/05/2020	668	654	13	0	2,1	18,4
2020-W22	25/05/2020	614	648	-34	0	-5,3	16,9

* Om meer gedetailleerde rapportering mogelijk te maken wordt het wekelijks aantal verwachte sterfgevallen in deze tabel berekend op basis van dagelijkse schattingen, in tegenstelling tot de tabel in de vorige bulletins waar wekelijks schattingen werden gebruikt. Dit kan een lichte stijging van het aantal extra sterfgevallen verklaren. De cijfers van week 22 zijn voorlopig.

Analyse van de mortaliteit door alle oorzaken van 23 maart tot 3 mei (week 13 tot 18), Wallonië

Groep	Aantal waargenomen sterfgevallen	Aantal verwachte sterfgevallen (Be-MOMO)	Aantal extra sterfgevallen	% extra sterfgevallen	Bruto sterftcijfer (100 000 inwoners)	Gemiddeld aantal sterfgevallen per dag (standaardafwijking)
Totaal	7 102	4 233	2 869	67,8	195,4	169 (39)
85+ jaar	3 253	1 720	1 533	89,1	3 300,9	77 (19)
65-84 jaar	2 980	1 811	1 169	64,5	517,3	71 (18)
0-64 jaar	869	687	182	26,4	29,4	21 (5)
15-64 jaar	858	671	187	27,9	36,7	20 (5)
Mannen	3 298	2 047	1 251	61,1	185,7	79 (20)
85+ jaar	1 101	576	525	91,1	3 664,1	26 (9)
65-84 jaar	1 630	1 016	614	60,4	630,8	39 (10)
0-64 jaar	567	432	135	31,4	38,1	14 (4)
15-64 jaar	560	422	138	32,6	47,9	13 (4)
Vrouwen	3 804	2 175	1 629	74,9	204,7	91 (20)
85+ jaar	2 152	1 125	1 027	91,3	3 141,5	51 (13)
65-84 jaar	1 350	784	566	72,1	425,0	32 (9)
0-64 jaar	302	245	57	23,5	20,5	7 (3)
15-64 jaar	298	238	60	25,4	25,5	7 (3)

Sterfgevallen per week, Brussel

Week	Datum van maandag	Aantal waargenomen sterfgevallen	Aantal verwachte sterfgevallen (Be-MOMO)*	Aantal extra sterfgevallen	Aantal dagen met significante oversterfte	% extra sterfgevallen	Bruto sterftecijfer (100 000 inwoners)
2020-W09	24/02/2020	215	205	10	0	5,0	17,8
2020-W10	02/03/2020	206	203	3	0	1,3	17,0
2020-W11	09/03/2020	226	202	24	0	11,8	18,7
2020-W12	16/03/2020	278	200	78	2	38,9	23,0
2020-W13	23/03/2020	354	198	156	7	78,8	29,3
2020-W14	30/03/2020	520	196	324	7	164,9	43,0
2020-W15	06/04/2020	563	194	369	7	189,8	46,6
2020-W16	13/04/2020	420	192	228	7	118,6	34,8
2020-W17	20/04/2020	339	190	149	5	78,4	28,1
2020-W18	27/04/2020	256	188	68	2	36,2	21,2
2020-W19	04/05/2020	218	186	32	0	17,5	18,0
2020-W20	11/05/2020	198	183	15	0	8,0	16,4
2020-W21	18/05/2020	181	182	-1	0	-0,6	15,0
2020-W22	25/05/2020	152	181	-29	0	-16,0	12,6

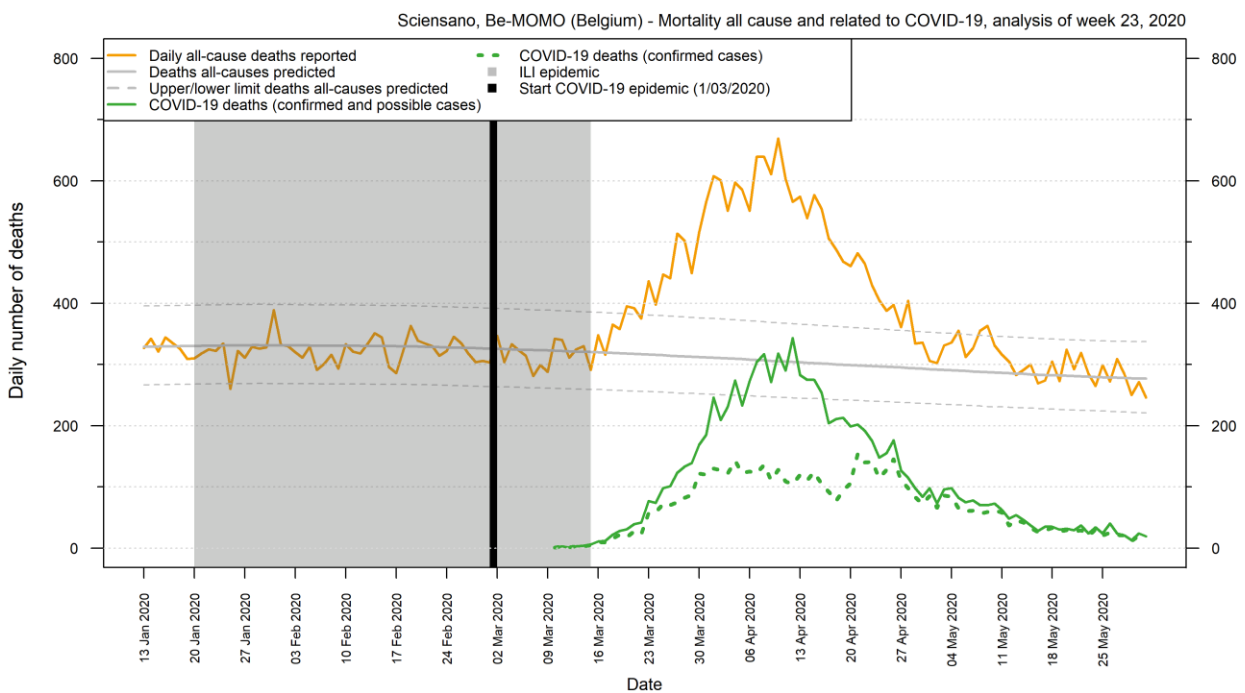
* Om meer gedetailleerde rapportering mogelijk te maken wordt het wekelijks aantal verwachte sterfgevallen in deze tabel berekend op basis van dagelijkse schattingen, in tegenstelling tot de tabel in de vorige bulletins waar wekelijks schattingen werden gebruikt. Dit kan een lichte stijging van het aantal extra sterfgevallen verklaren. De cijfers van week 22 zijn voorlopig.

Analyse van de mortaliteit door alle oorzaken van 23 maart tot 3 mei (week 13 tot 18), Brussels

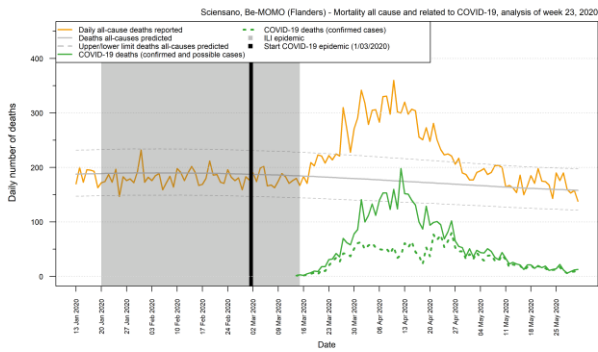
Groep	Aantal waargenomen sterfgevallen	Aantal verwachte sterfgevallen (Be-MOMO)	Aantal extra sterfgevallen	% extra sterfgevallen	Bruto sterftecijfer (100 000 inwoners)	Gemiddeld aantal sterfgevallen per dag (standaardafwijking)
Totaal	2 452	1 159	1 293	111,6	202,9	58 (17)
85+ jaar	1 114	463	651	140,7	4 167,8	27 (9)
65-84 jaar	1 047	461	586	127,0	793,5	25 (8)
0-64 jaar	291	213	78	36,9	27,7	7 (3)
15-64 jaar	277	195	82	41,9	34,1	7 (3)
Mannen	1 185	551	634	114,9	200,0	28 (9)
85+ jaar	385	162	224	138,4	4 862,3	9 (4)
65-84 jaar	614	249	365	146,3	1 083,5	15 (6)
0-64 jaar	186	127	59	46,6	35,2	4 (2)
15-64 jaar	180	115	65	56,2	44,3	4 (2)
Vrouwen	1 267	587	680	116,0	205,6	30 (10)
85+ jaar	729	292	437	149,7	3 875,4	17 (7)
65-84 jaar	433	201	232	115,3	575,2	10 (3)
0-64 jaar	105	82	23	28,5	20,1	2 (1)
15-64 jaar	97	74	23	31,1	23,9	2 (1)

3.8.1.2. Relatie tussen sterfte door alle oorzaken en COVID-19-gerelateerde sterfte

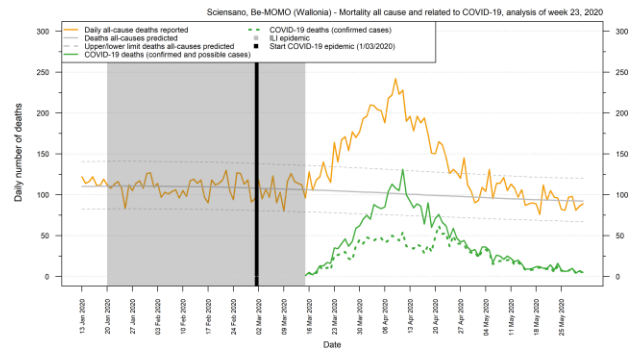
Sterfte door COVID-19 (bevestigde en mogelijke gevallen) is steeds sterk gecorreleerd met sterfte door alle oorzaken (Spearman's rho, $R=0,91$, $p<0,01$), maar aangezien de piek in de oversterfte voorbij is, heeft de correlatie de neiging om licht te dalen (zie onderstaande figuren). Surveillance van de mortaliteit enkel gebaseerd op het aantal overlijdens van bevestigde COVID-19-gevallen onderschat de werkelijke omvang van de COVID-19-gerelateerde sterfte in de bevolking. Sinds eind april wordt de kloof in mortaliteit tussen het aantal "bevestigde gevallen" en "bevestigde en mogelijke gevallen" kleiner dankzij de screening in woonzorgcentra, en dit is in de drie gewesten te zien (zie de figuren per gewest hieronder).

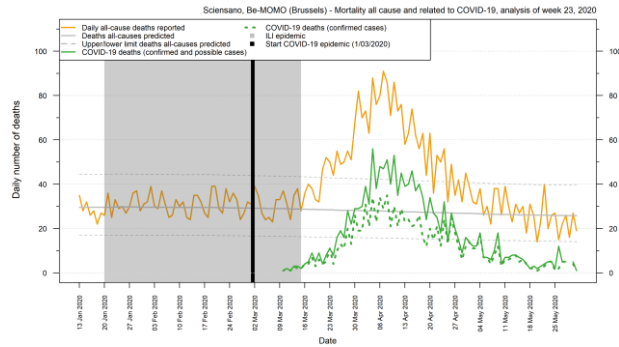
Noot: De sterftcijfers door alle oorzaken vanaf 25 mei zijn voorlopig.

Vlaanderen

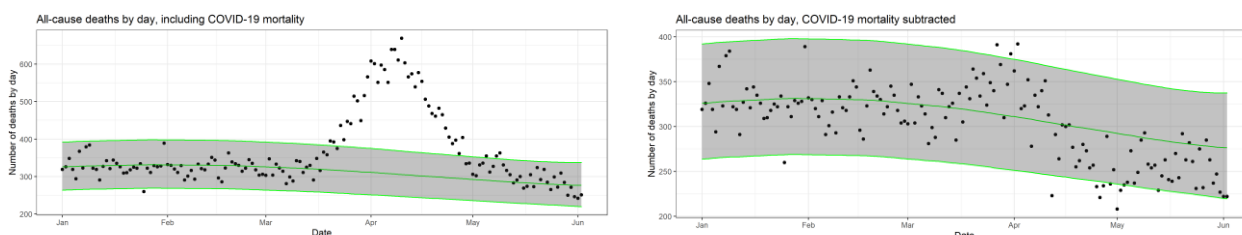
Wallonië

Brussel

In onderstaande grafieken geven de zwarte stippen het aantal sterfgevallen per dag door alle oorzaken weer. Wanneer deze stippen buiten het grijze gebied vallen, is er sprake van een significante oversterfte of ondersterfte. Na aftrek van het aantal sterfgevallen door COVID-19 van het aantal sterfgevallen door alle oorzaken, stellen we vast dat (1) **de oversterfte in de populatie hoogstwaarschijnlijk verband houdt met COVID-19**; (2) **de rapportage van COVID-19-sterfgevallen tijdens de epidemie volledig is**; (3) **er een aanzienlijke oversterfte is eind maart en begin april** die kan worden verklaard ofwel door een oversterfte die indirect verband houdt met de COVID-19-epidemie, ofwel omdat de COVID-19-mortaliteit niet voldoende is gerapporteerd voor deze periode (*er zijn drie dagen met iets minder dan 400 sterfgevallen per dag waarbij het aantal sterfgevallen niet in verband staat met COVID-19*); (4) **er eind april sprake is van een paar dagen met significante ondersterfte**, d.w.z. dat de sterfte door alle oorzaken, met uitzondering van COVID-19, lager is dan op basis van de afgelopen 5 jaar werd verwacht.

Aantal sterfgevallen door alle oorzaken (COVID-19-sterfte inbegrepen of afgetrokken) tot 3 juni 2020 (gebaseerd op gegevens verzameld tot 6 juni, zonder correctie van vertragingen), België

Voor deze analyse hebben we geen vertragingcorrectie uitgevoerd op het aantal sterfgevallen door alle oorzaken. De totale sterfte is voor beide gegevensreeksen opgenomen; we hebben onvolledige gegevens niet uitgesloten van de analyse (voor ongeveer 1 op 4 COVID-19-overlijdens zijn geen leeftijds- of locatiegegevens bekend; deze overlijdens zijn toch in de analyse opgenomen).

3.8.1.3. Vergelijking

Het verdient de voorkeur de sterftecijfers van 2020 te vergelijken met die van 2018, een jaar met een griepedemie van hogere intensiteit en barre weers- en milieumomstandigheden (koudegolf en smog) ([Rapport Be-MOMO - winter 2017-18](#)). De winter 2018-2019 en de zomer 2019 lieten geen significante oversterfte zien.

De volgende vergelijkingen zijn te vinden in eerdere wekelijkse epidemiologische bulletins:

- Grafieken van de sterfte door alle oorzaken en voor COVID-19 per leeftijdsgroep voor elk gewest ([bulletin van 8/05/2020](#))
- Het **dagelijks gemiddelde** van de sterfgevallen in de winter ([bulletin van 8/05/2020](#))
- Het **maximum aantal sterfgevallen per dag** in de winter (per gewest en leeftijdsgroep) ([bulletin van 8/05/2020](#))
- Het **aantal sterfgevallen per week** in 2020, 2019 en 2018 ([bulletin van 8/05/2020](#))
- Historiek van het aantal sterfgevallen per maand (**Tweede Wereldoorlog** en andere winters) ([bulletin van 8/05/2020](#))
- Vergelijking van de sterfte met de **hete zomer van 2003** ([bulletin van 23/04/2020](#))
- Het weekgemiddelde van het aantal sterfgevallen door alle oorzaken in **woonzorgcentra** van 2012 tot 2016 ([bulletin van 16/04/2020](#))
- De grafiek van de sterfte door alle oorzaken en door COVID-19 voor de laatste vier jaar ([bulletin van 5/06/2020](#)).

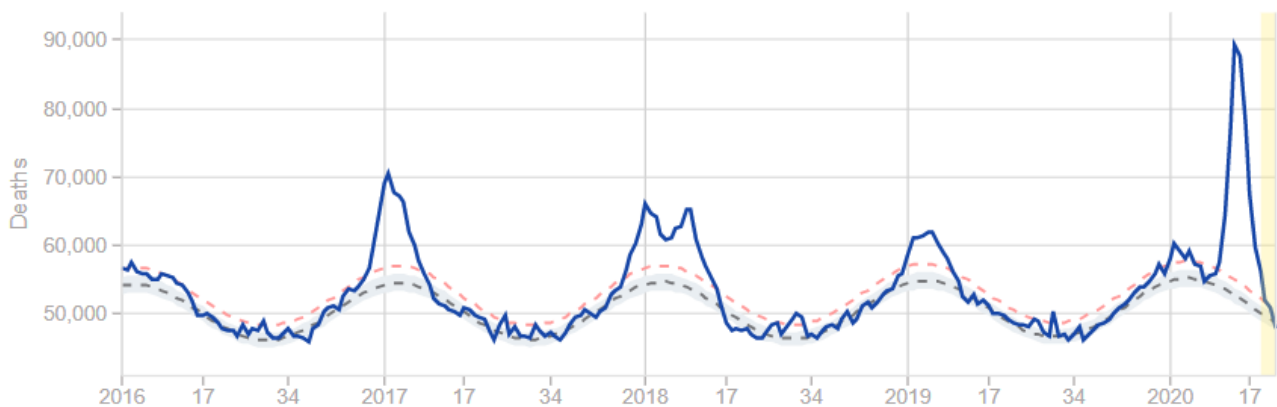
3.8.2. EuroMOMO: monitoring van de sterfte (alle oorzaken) in Europa

EuroMOMO publiceert wekelijks een bulletin over de sterfte door alle oorzaken in maximaal 24 Europese landen of regio's. Het sterftecijfer van de laatste weken dient echter met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden, want er is een vertraging van ongeveer drie weken voor het verkrijgen van significante gegevens over de oversterfte. Voor meer informatie: <http://www.euromomo.eu/index.html>.

De oversterfte werd vooral in de leeftijdsgroep boven de 65 jaar waargenomen, maar ook in de leeftijdsgroepen 15-44 jaar en 45-64 jaar. Voor het hele EuroMOMO-netwerk schat EuroMOMO vanaf week 10 tot week 22 het totale aantal extra sterfgevallen op meer dan 172 400, waarvan 157 400 in de leeftijdsgroep 65 jaar en ouder, 12 900 in de leeftijdsgroep 45-64 jaar en 1 500 in de leeftijdsgroep 15-44 jaar. Deze periode omvat een deel van de seizoensgriep epidemie en het begin van de COVID-19-pandemie. Het sterftecijfer lijkt nu in verschillende van de getroffen landen het normale niveau te benaderen.

— Pooled deaths   ■ Normal range   - - - - Baseline   - - - - Substantial increase
■ Corrected for delay in registration

All ages

De volgende informatie van EuroMOMO werd gepubliceerd in eerdere wekelijkse epidemiologische bulletins:

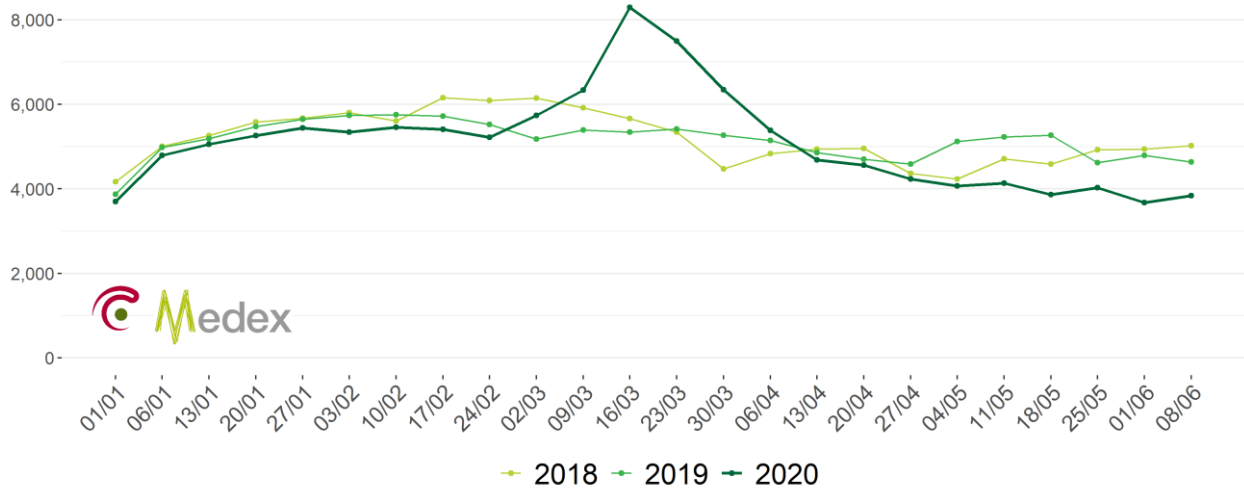
- De curves per leeftijdsgroep 15-64 jaar, 65-74 jaar, 75-84 jaar, 85+ jaar ([bulletin van 8/05/2020](#)).
- Evolutie van de oversterfte in Europa tussen week 10 en 17 ([bulletin van 15/05/2020](#)).
- De curves per leeftijdsgroep 15-44 jaar en 45-64 jaar ([bulletin van 5/06/2020](#)).

3.9. WERKABSENTEÏSME

Deze grafiek geeft de dagelijkse afwezigheden wegens ziekte weer voor de Belgische overheidsfunctionarissen (MEDEX-databank, n = 83 002) in vergelijking met voorgaande jaren. Dit kan gezien worden als maatstaf voor de impact van het coronavirus op de werkende bevolking. Het dient te worden onderstreept dat enerzijds niet alle afwezigheden ook daadwerkelijk veroorzaakt zullen worden door COVID-19. Anderzijds kunnen de verregaande inperkingsmaatregelen, in het bijzonder de promotie van het thuiswerk en het sluiten van de scholen, de rapportering van het ziekteverzuim beïnvloeden. De resultaten duiden niettemin op een aanzienlijke stijging in het ziekteverzuim met piekmoment medio maart, met een daling naar waarden vergelijkbaar met de referentie jaren vanaf april.

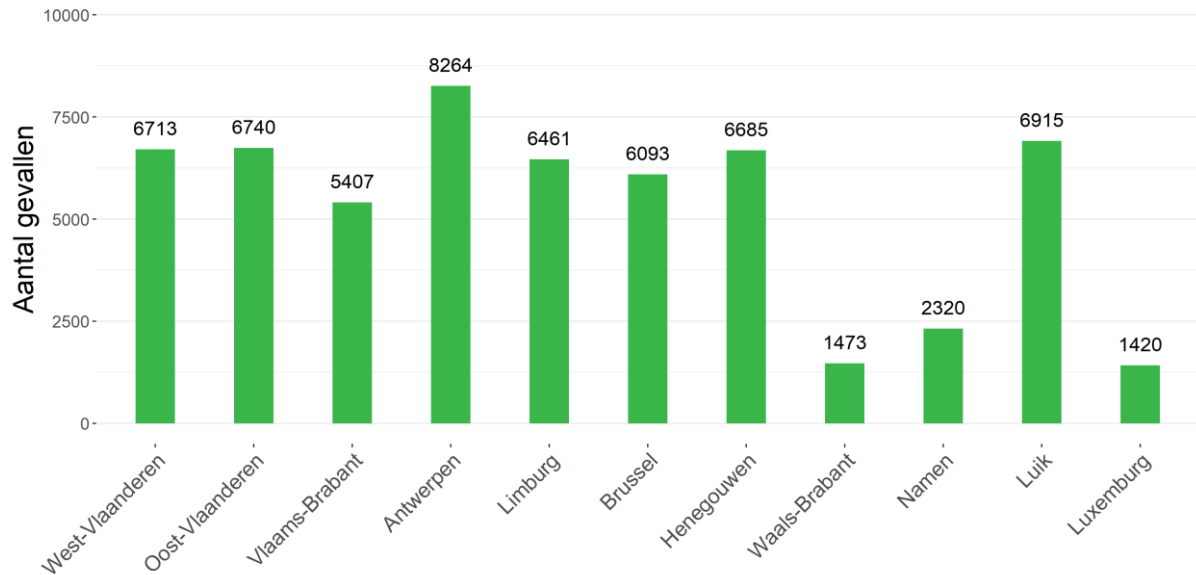
Aantal zieke overheidsfunctionarissen per dag (wekelijks gemiddelde) (MEDEX, n = 83 002),

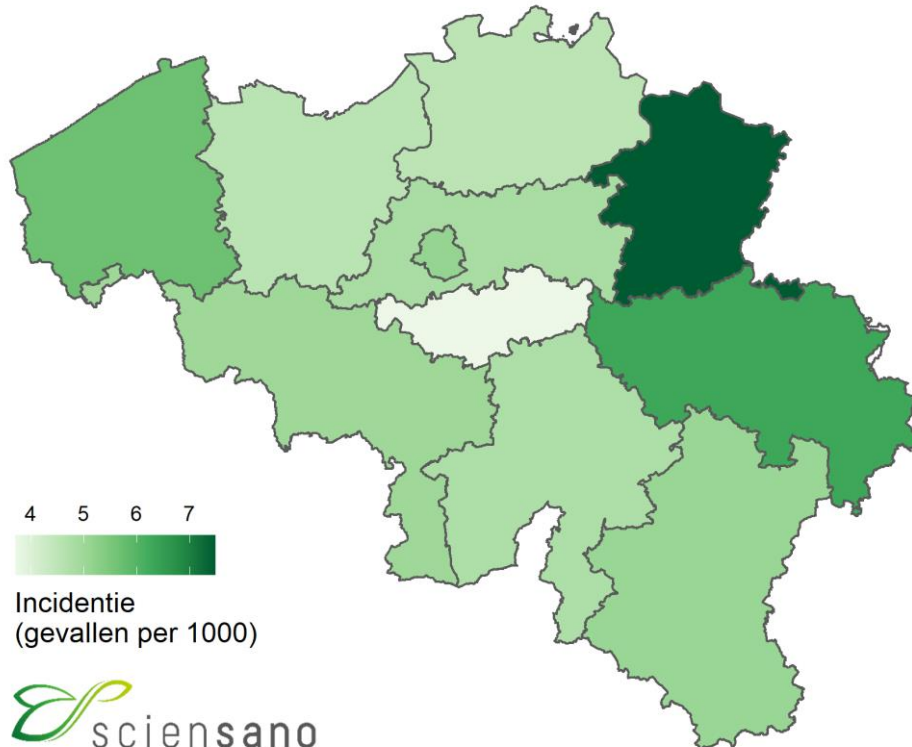
Bron: [MEDEX](https://www.meDEX.be/)

3.10. GEOGRAFISCHE VERSPREIDING VAN BEVESTIGDE COVID-19 GEVALLEN PER PROVINCIE EN GEMEENTE SINDE HET BEGIN VAN DE EPIDEMIE

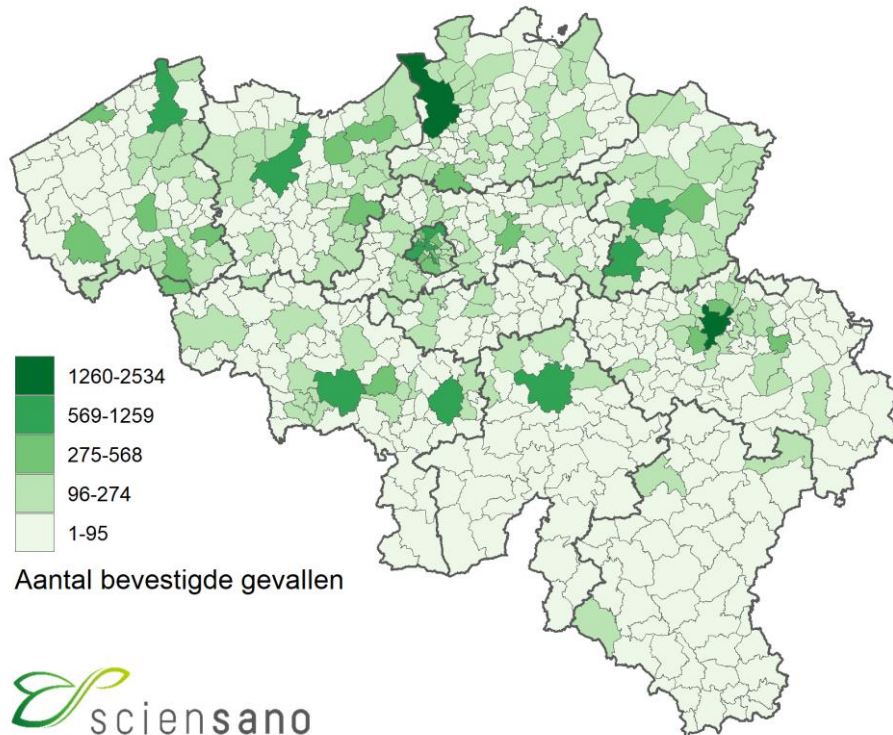
Distributie van het aantal bevestigde gevallen per provincie

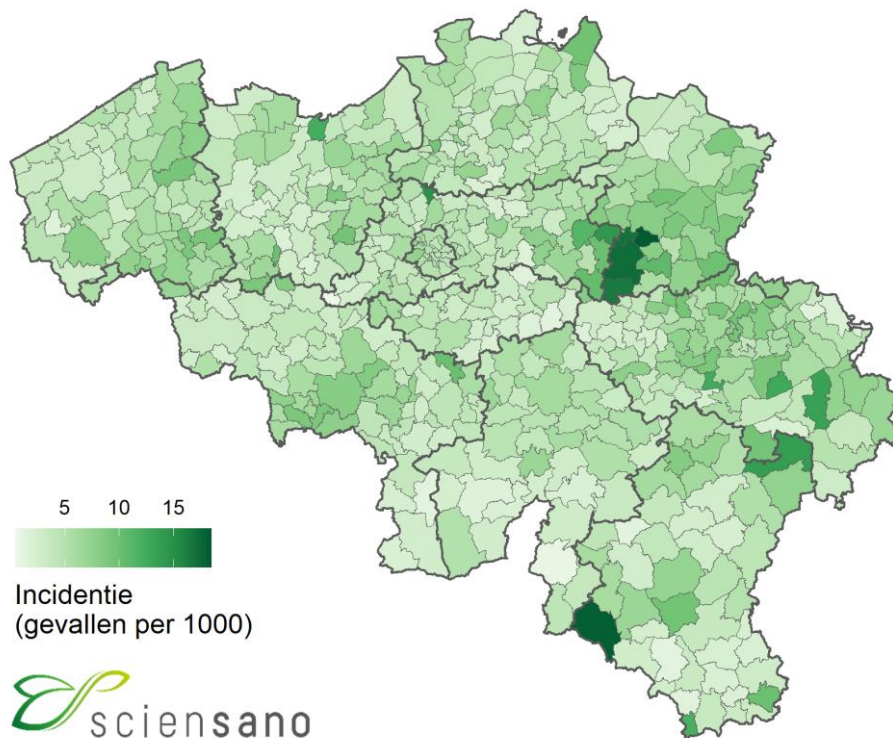
Totaal aantal bevestigde gevallen per 1000 inwoners per provincie

Totaal aantal bevestigde gevallen per gemeente

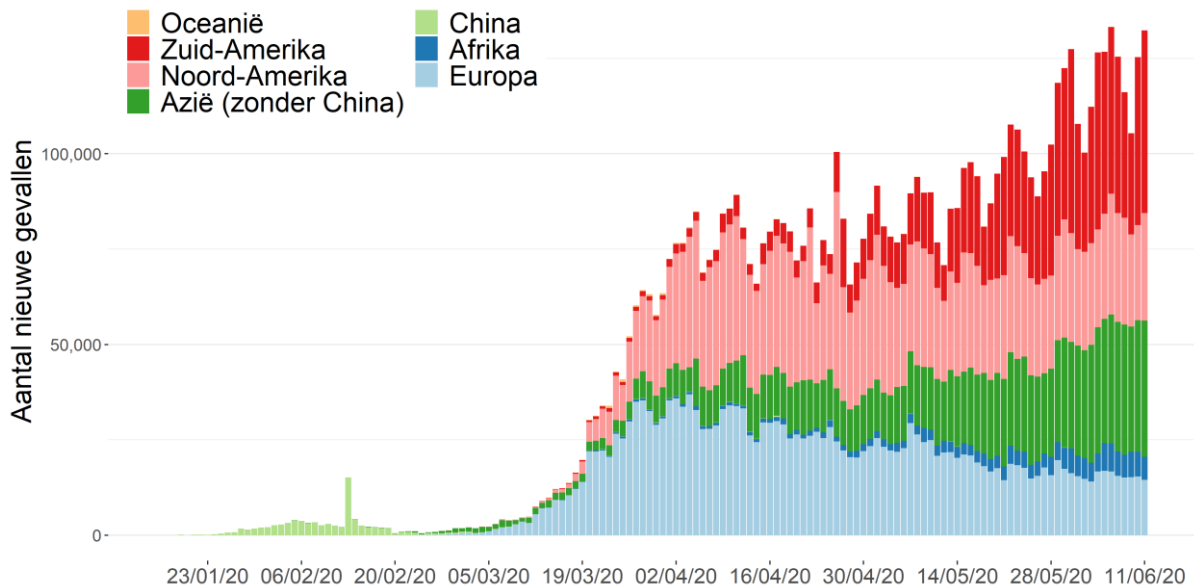

Totaal aantal bevestigde gevallen per 1000 inwoners per gemeente

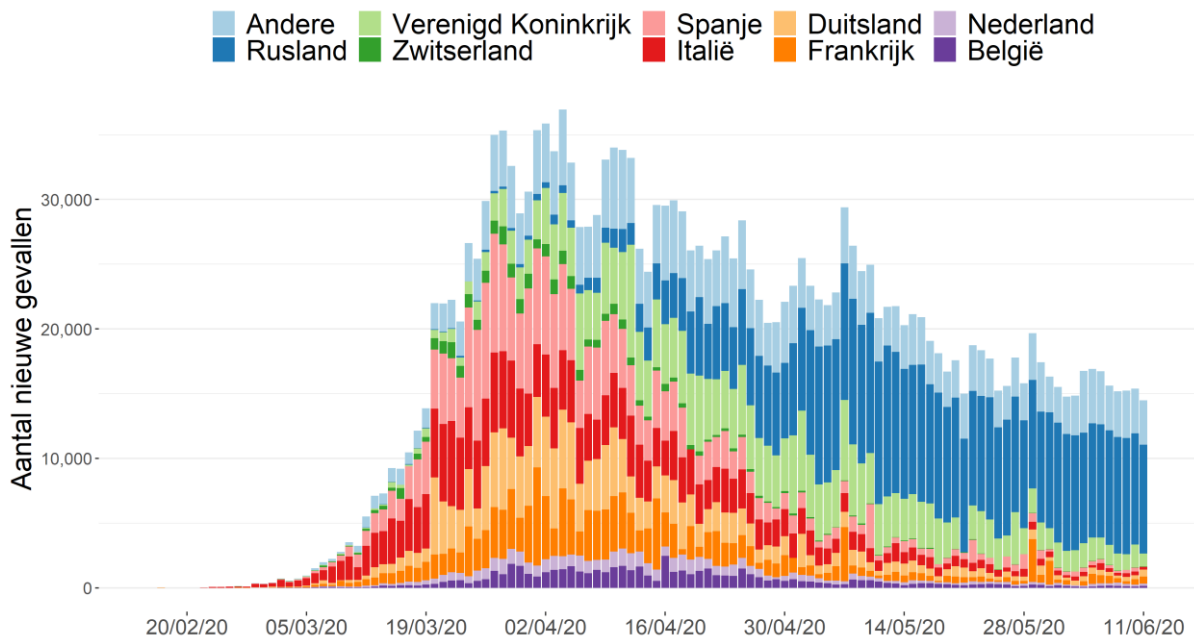
4. Internationale situatie

4.1. AANTAL NIEUWE GEVALLEN VAN COVID-19 PER DAG, PER CONTINENT

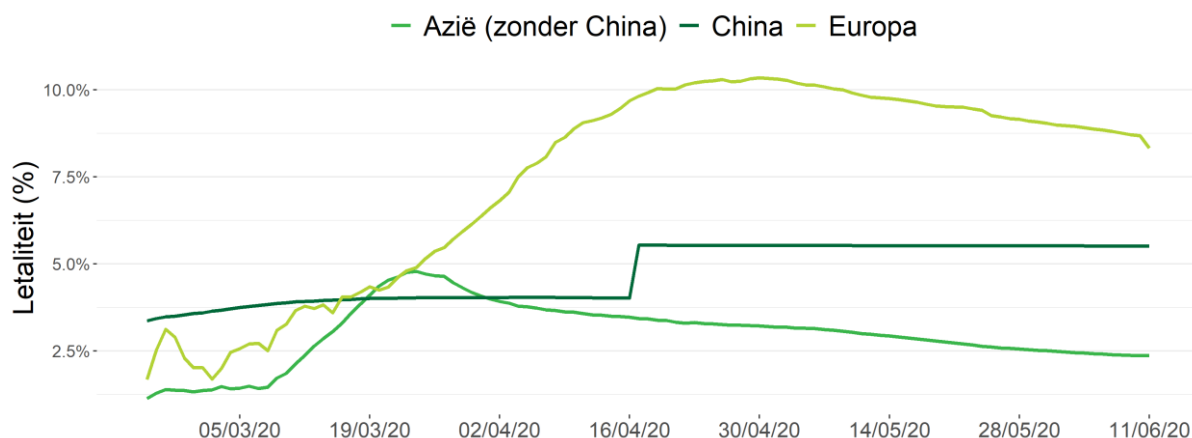
Bron: ECDC. Vanaf 13/02/2020 werd een nieuwe gevaldefinitie gebruikt in China.

4.2. DISTRIBUTIE VAN LABORATORIUM BEVESTIGDE GEVALLEN VAN COVID-19 IN DE EU/EEA, HET VK, ZWITSERLAND EN ANDERE LANDEN

Bron: ECDC.

4.3. EVOLUTIE VAN DE LETALITEIT BIJ LABORATORIUM BEVESTIGDE GEVALLEN VAN COVID-19, PER REGIO

Bron: ECDC.

De letaliteit in Europa bedraagt 8,3%. Conclusies uit de vergelijking tussen Europa en andere regio's moeten met de nodige voorzichtigheid worden gemaakt vanwege factoren die de letaliteit beïnvloeden, zoals leeftijd en gezondheidsstatus van de bevolking, het testbeleid en de beschikbaarheid van testen.

4.4. AANTAL GEVALLEN PER LAND OP 11 JUNI 2020

Land	Datum 1e geval	Totaal aantal gevallen	Totaal aantal overlijdens
Rusland	2020-02-01	493 657	6 358
Verenigd Koninkrijk	2020-01-31	290 143	41 128
Spanje	2020-02-01	242 280	27 136
Italië	2020-01-31	235 763	34 114
Duitsland	2020-01-28	185 416	8 755
Frankrijk	2020-01-25	155 136	29 319
België	2020-02-04	59 819	9 646
Wit-Rusland	2020-02-28	51 066	288
Nederland	2020-02-28	48 087	6 042
Zweden	2020-02-01	46 814	4 795
Continent	Datum 1e geval	Totaal aantal gevallen	Totaal aantal overlijdens
Noord-Amerika	2020-01-21	2 291 151	138 061
Europa	2020-01-25	2 081 308	180 219
Azië (zonder China)	2020-01-13	1 393 858	32 905
Zuid-Amerika	2020-02-26	1 264 205	54 529
Afrika	2020-02-15	204 167	5 574
Oceanië	2020-01-25	8 631	129

5. Preventie en informatie

HOE DRAAG JE EEN STOFFEN MONDMASKER?

1 Het mondkmasker opzetten:

Was eerst heel goed je handen.

Zet dan je mondkmasker op. Raak hierbij alleen de lintjes of elastieken aan.

Zet het masker eerst goed op je neus. Maak het bovenste lintje goed vast.

Zet het masker goed op je kin. Maak het onderste lintje vast.

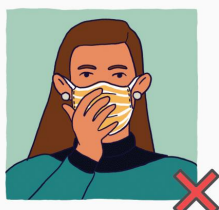
2 Je neus, mond en kin moeten onder het masker zitten. Er mag geen opening zijn aan de zijkanten.

3 Het mondkmasker dragen:

Heb je het mondkmasker op? Raak het masker niet meer aan.

Zit je masker niet goed? Raak dan alleen de zijkanten aan en zet het goed

Zet je masker niet vaak op en af.

GEEF HET VOORBEELD,

STOP HET VIRUS.

WWW.INFO-CORONAVIRUS.BE

.be

Een initiatief van de Belgische overheid